

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Електронне видання

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ
ПРАВО»**

**Харків
2021**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Електронне видання

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ
ПРАВО»**

(за вибором)

для студентів 1 курсу денної форми навчання
другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»

**Харків
2021**

Методичні матеріали та завдання до практичних занять з навчальної дисципліни «Кримінально-виконавче право» (за вибором) для студентів 1 курсу денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» / уклад.: Б. М. Головкін, А. Ф. Степанюк, М. В., Романов, О. В. Таволжанський, К. А. Автухов. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2021. 75 с.

У к л а д а ч і: Б. М. Головкін,
А. Ф. Степанюк,
М. В. Романов,
О. В. Таволжанський,
К. А. Автухов

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2021

ВСТУП

Кримінально-виконавче право – сукупність загально-обов’язкових, забезпечених силою державного примусу норм, що регламентують діяльність органів та установ виконання покарань, визначають порядок виконання й умови відбування покарань, регулюють правовідносини, що виникають у сфері виконання покарань.

Кримінально-виконавче право є самостійною галуззю права, що характеризується власним предметом і методом правового регулювання, а також системою норм. Норми кримінально-виконавчого права тісно пов’язані з нормами кримінального права; визначаючи процедуру виконання і відбування покарань, вони спрямовані на реалізацію завдань інституту покарань, загальні положення якого встановлені нормами кримінального права.

Навчальна дисципліна включає питання із Загальної та Особливої частин кримінально-виконавчого права. У Загальній частині розглядаються загальнотеоретичні питання кримінально-виконавчого права, принципи кримінально-виконавчого права, політика у сфері виконання кримінальних покарань, правовий статус засуджених, міжнародні стандарти поведіння із засудженими, нагляд і контроль за виконанням кримінальних покарань тощо.

В Особливій частині аналізуються питання, які стосуються здійснення пробації, виконання усіх видів кримінальних покарань, що закріплені у ст. 51 Кримінального кодексу України. Окрема увага приділена виконанню покарання у виді позбавлення волі: класифікації засуджених до цього виду покарання, режиму, порядку і умовам виконання, особливостям відбування покарання в колоніях різних видів, застосуванням до засуджених заходів виправлення і ресоціалізації, питанням звільнення від відбування покарання та здійснення нагляду і контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Кримінально-виконавче право» – формування системи наукових знань про основні напрями політики у сфері виконання покарань, правові засади функціонування кримінально-виконавчої системи, її статус і роль у державі, про діяльність органів та установ виконання покарань та уявлення про сучасні реформаційні процеси Державної кримінально-виконавчої служби і служби пробачії; ознайомлення з новітніми науковими та методичними досягненнями в сфері кримінально-виконавчого права, сучасними тенденціями втілення міжнародних стандартів щодо поводження із засудженими у національне законодавство, опанування та розуміння цих міжнародних документів.

Завдання:

- формування знань про основні напрями державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробачії;
- ознайомлення з концепціями реформування кримінально-виконавчої системи;
- засвоєння норм чинного кримінально-виконавчого законодавства України;
- набуття навичок структурно-функціонального аналізу діяльності органів та установ виконання покарань;
- осмислення конкретних завдань кримінально-виконавчої системи, повноважень персоналу кримінально-виконавчої служби і суб'єктів служби пробачії, форм і способів їх реалізації в діяльності органів та установ виконання покарань;
- формування знань про міжнародні стандарти щодо поводження із засудженими;
- набуття практичних умінь і навичок, а також інших компетентностей, достатніх для правильного тлумачення та застосування норм кримінально-виконавчого права, що регламентують діяльність органів та установ виконання покарань.

Готуючись до занять, студенти повинні опрацювати необхідні розділи підручників та рекомендовану літературу,

засвоїти положення відповідних глав Кримінально-виконавчого кодексу України, ознайомитися з іншими нормативно-правовими актами.

Вивчення навчальної дисципліни дозволить студентам:

– **знати**: основні положення кримінально-виконавчого права, напрями кримінально-виконавчої політики та шляхи її реалізації, систему органів і установ виконання покарань та пробації, особливості порядку і умов виконання кримінальних покарань, перспективи і напрями реформування Державної кримінально-виконавчої служби, міжнародні стандарти поведіння із засудженими та практику Європейського суду з прав людини, що стосується виконання кримінальних покарань;

– **уміти**: вільно орієнтуватися у кримінально-виконавчому законодавстві та підзаконних нормативно-правових актах, правильно тлумачити та застосовувати норми кримінально-виконавчого права під час вирішення проблемних ситуацій (практичних завдань), які виникають у процесі виконання покарання.

Основним принципом системи підготовки фахівців та організації освітнього процесу з вивченням навчальної дисципліни є орієнтація на результати навчання (компетентності) з акцентом на суттєву роль студента, підвищення ролі самостійної роботи, тобто на впровадження компетентнісного підходу, що є ключовим у реалізації ідей Болонського процесу та Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ECTS).

Компетентнісний підхід базується на результатах навчання та їх описі в термінах компетентностей. Як ключовий методологічний інструмент він своєю сутністю є студенто-центрованим.

Основні генералізовані професійно-предметні компетентності, що формуються у процесі вивчення навчальної дисципліни «Кримінально-виконавче право»:

1. Знати основні положення кримінально-виконавчого законодавства, основи політики у сфері виконання покарань,

систему кримінальних покарань та органів, які їх виконують.

2. Уміти визначати вади, певні протиріччя чинного кримінально-виконавчого законодавства, що можуть проявлятися під час виконання та відбування кримінальних покарань, і пропонувати способи їх усунення.

3. Застосовувати фахові знання в професійній діяльності у стандартних та нестандартних ситуаціях.

4. Збирати й аналізувати інформацію з питань кримінально-виконавчої діяльності, порядку та умов виконання кримінальних покарань.

5. Уміти аналізувати правові ситуації та формувати правові позиції щодо діяльності з виконання кримінальних покарань.

6. Уміти логічно, системно та критично аналізувати правові документи з точки зору їх відповідності вимогам кримінально-виконавчого законодавства.

7. Грамотно консультувати з питань кримінально-виконавчого законодавства та окремих положень інших галузей права стосовно прав та обов'язків засуджених осіб.

8. Здійснювати структурно-функціональний аналіз діяльності органів та установ виконання покарань.

9. Розуміти специфіку окремих видів кримінально-виконавчих правовідносин, які залежать від видів кримінальних покарань.

10. Знати міжнародні стандарти поводження із засудженими і практику Європейського суду з прав людини у цій сфері.

Успішне вивчення кримінально-виконавчого права передбачає наявність належного обсягу знань, набутих під час навчання на попередніх курсах першого освітнього рівня, які відбиваються у загальнопрофесійних та комунікативних і соціально-особистісних компетенціях правника. Тому основні генералізовані професійно-предметні компетентності генетично та функціонально пов'язані із загальнопредметними, професійними компетентностями (тлумачити і правильно застосовувати норми матеріального та процесуального права;

застосовувати Конституцію України як нормативний акт прямої дії, закони України та інші нормативно-правові акти; застосовувати міжнародні правові акти як складову національного законодавства; здійснювати правильну кваліфікацію правовідносин тощо), а також комунікативними та соціально-особистісними компетентностями (аналізувати і давати оцінку стану професійної діяльності; діяти в дусі поваги до своєї професії; виконувати професійні обов'язки відповідно до принципів незалежності, верховенства права, законності, конфіденційності тощо; діяти в дусі справедливості, гуманності, доброзичливості, лояльності, великодушності щодо суб'єктів права; сприяти реалізації ідеї нетерпимості і нульової толерантності до корупції у правовій державі; застосовувати і виконувати деонтологічні норми тощо).

Основні генералізовані предметно-професійні компетентності, що формуються у процесі вивчення кримінально-виконавчого права, мають складну структуру і конкретизуються в певній комбінації знань, умінь, комунікацій, автономності та відповідальності. Вони конкретизуються через відповідну інтерпретацію змісту освіти, що залежить від результатів навчання; формування знань, навичок та ціннісних ставлень та орієнтирів; єдність інтелектуальної (знаннєвої) та навичкової (практичної) складових освіти; формування власного досвіду самостійної діяльності на основі універсальних знань у практичному контексті; педагогічну співпрацю та партнерство викладача і студента, дотримання стандартів академічної свободи та відповідальності.

1. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Тема	Всього годин	У тому числі		
			лекції	практичні заняття	самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I					
Засадничі положення кримінально-виконавчого права					
1.	Предмет кримінально-виконавчого права	12	2	2	8
2.	Правовий статус засуджених	12	2	2	8
3.	Органи і установи виконання покарань	12	2	2	8
Разом		36	6	6	24
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II					
Проблеми впровадження пробації в Україні. Наукові засади реформування кримінально-виконавчої системи					
4.	Правове регулювання пробації в Україні	12	2	2	8
5.	Здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням.	12	2	2	8
6.	Наукові засади реформування кримінально-виконавчої системи	12	2	2	8
Разом		36	6	6	24
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III					
Прикладні проблеми виконання покарання у виді позбавлення волі					
7.	Класифікація засуджених до позбавлення волі	12	2	2	8
8.	Режим у колоніях та засоби його забезпечення	12	2	2	8
9.	Особливості відбування покарання в колоніях різних видів	12	2	2	8
10.	Звільнення від відбування покарання	12	2	2	8
Разом		48	8	8	32
Усього (I, II, III змістові модулі)		120	20	20	80

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 1 від 03.09.2021 р.)

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО»

1. ЗАСАДНИЧІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

Предмет кримінально-виконавчого права

Кримінально-виконавче право як форма політики у сфері виконання покарань. Основні принципи кримінально-виконавчого права. Діяльність органів та установ виконання покарань як предмет регулювання у кримінально-виконавчому праві. Основні напрями діяльності органів та установ виконання покарань. Кримінально-виконавчі правовідносини як форма кримінально-виконавчої діяльності. Кримінально-виконавче законодавство.

Правовий статус засуджених

Основи правового статусу засуджених, його зміст. Основні права засуджених. Право засуджених на особисту безпеку. Основні обов'язки засуджених. Законні інтереси засуджених. Закріплення правового статусу засуджених у кримінально-виконавчому законодавстві. Загальні принципи визначення правового статусу засуджених. Норми кримінального законодавства та вирок суду як джерело обмежень прав та свобод засуджених. Міжнародні стандарти поведіння із засудженими.

Органи і установи виконання покарань

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації. Установи виконання покарань, їх система та основні завдання. Уповноважені органи з питань пробації.

II. ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ. НАУКОВІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ

Правове регулювання пробації в Україні

Поняття та види пробації. Визначення основних термінів пробації. Мета та завдання пробації. Принципи пробації. Підстави та зміст пробації. Пробаційні програми, поняття та зміст. Суб'єкти пробації. Основні права суб'єктів пробації. Основні обов'язки суб'єктів пробації. Система органів пробації. Правове положення Державної установи “Центр пробації” та філії Державної установи “Центр пробації”. Основні завдання та функції уповноваженого органу з питань пробації.

Здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням

Організація здійснення уповноваженим органом з питань пробації наглядових та соціально-виховних заходів до засуджених, звільнених від відбування покарання з випробуванням. Загальні положення здійснення контролю та нагляду за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням. Порядок здійснення нагляду за особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням. Обов'язки осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням. Підстави та порядок зняття з обліку осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

Наукові засади реформування кримінально-виконавчої системи

Доктрина кримінально-виконавчого права як підґрунтя реформи кримінально-виконавчої системи. Концепції реформування Державної кримінально-виконавчої системи України. Інституційні засади реформування Державної кримінально-виконавчої служби та пробації. Принципи реформування Державної кримінально-виконавчої служби. Основні напрямки і тенденції розвитку Державної кримінально-виконавчої системи України.

III. ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Класифікація засуджених до позбавлення волі

Поняття «класифікація засуджених до позбавлення волі». Критерії класифікації засуджених до позбавлення волі. Види та цілі класифікації засуджених до позбавлення волі. Визначення виду колонії чоловікам, позбавленим волі. Визначення виду виправної колонії жінкам, позбавленим волі. Визначення виду виховної колонії неповнолітнім. Порядок направлення засуджених до установ виконання покарань. Розподіл засуджених по структурних дільницях виправних і виховних колоній.

Режим у колоніях та засоби його забезпечення

Поняття «режим» як засіб виконання та відбування покарання. Основні вимоги режиму в колоніях. Засоби забезпечення режиму в місцях позбавлення волі. Нагляд за засудженими, організація охорони виправних колоній. Організація нагляду за засудженими. Умови відбування покарання в колоніях. Права й обов'язки засуджених до позбавлення волі. Придбання засудженими до позбавлення волі продуктів харчування та предметів першої потреби. Побачення і телефонні розмови засуджених до позбавлення волі з

родичами та іншими особами. Доступ засуджених до мережі Інтернет. Короткочасні виїзди за межі виправних і виховних колоній. Одержання засудженими до позбавлення волі посилок та передач. Зміна умов тримання засуджених до позбавлення волі в межах однієї виправної колонії та шляхом переведення до колонії іншого виду: порядок та органи, які здійснюють переведення засудженого. Матеріально-побутове та медико-санітарне забезпечення осіб, позбавлених волі.

Особливості відбування покарання в колоніях різних видів

Виправні колонії мінімального рівня безпеки. Виправні колонії середнього рівня безпеки. Виправні колонії максимального рівня безпеки. Особливості відбування покарання у виді позбавлення волі засудженими жінками і неповнолітніми. Порядок виконання та умови відбування покарання у виді довічного позбавлення волі. Відбування покарання в дільниці ресоціалізації. Особливості тримання засуджених у дільниці соціальної реабілітації. Особливості тримання засуджених у дільниці посиленого контролю.

Звільнення від відбування покарання

Підстави звільнення від відбування покарання. Класифікація підстав звільнення від відбування покарання. Звільнення від відбування покарання у зв'язку з закінченням строку покарання, призначеного вироком суду. Звільнення від відбування покарання на підставі Закону України «Про амністію» та акту помилування. Звільнення від відбування покарання на підставі скасування вироку суду і закриття кримінальної справи. Звільнення від відбування покарання на підставі закінчення строків давності виконання обвинувального висновку. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Звільнення від відбування покарання через хворобу. Інші підстави звільнення від відбування покарання. Порядок звільнення від відбування покарання. Допомога особам, які звільнені від відбування покарання. Нагляд за особами, звільненими від відбування покарання.

3. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Т е м а 1. Предмет кримінально-виконавчого права

Питання для обговорення

1. Кримінально-виконавче право як форма політики у сфері виконання покарань.
2. Основні принципи кримінально-виконавчого права.
3. Діяльність органів та установ виконання покарань як предмет регулювання у кримінально-виконавчому праві.
4. Основні напрями діяльності органів та установ виконання покарань.
5. Кримінально-виконавчі правовідносини як форма кримінально-виконавчої діяльності.
6. Кримінально-виконавче законодавство.

Л і т е р а т у р а д о т е м и 1

Кримінально-виконавче право: підручник / Б. М. Головкін, А. Х. Степанюк, О. В. Лисодєд та ін.; за заг.ред. Б. М. Головкіна і А. Х. Степанюка. Харків: Право, 2019. 288 с.

Кримінально-виконавче право України: підручник: у 2-х т. Т.1. / Музика А. А., Конопельський В. Я., Письменський Є. О. та ін.; за заг. ред. Бараша Є. Ю. Київ: Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П., 2018. 364 с.

Гальцова О. В., Степанюк А. Х. Принцип поваги до прав і свобод людини у кримінально-виконавчому законодавстві, виконанні і відбуванні покарань: монографія. Харків: Право, 2020. 224 с.

Кернякевич-Танасійчук Ю. В. Кримінально-виконавча політика України: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2019. 336 с.

Т е м а 2. Правовий статус засуджених

Питання для обговорення

1. Поняття «правовий статус засуджених».
2. Основи правового статусу засуджених, його зміст.
3. Основні права засуджених.
4. Основні обов'язки засуджених.
5. Законні інтереси засуджених.

Контрольні питання

1. Правовий статус засудженого – різновид спеціального статусу особи, його співвідношення з загальним статусом людини і громадянина.
2. Право засуджених на особисту безпеку.
3. Право засудженого на правову допомогу.

З а в д а н н я

1. Зусев, який відбував покарання у виді позбавлення волі у колонії середнього рівня безпеки, та громадянка Олізарова звернулися до адміністрації установи виконання покарань з проханням дозволити їм реєстрацію шлюбу.

Яке рішення повинен прийняти начальник колонії?

2. Засуджений до позбавлення волі Камишанський відмовився від голосування у виборах Президента України, за що начальник відділення застосував до нього стягнення.

Дайте правову оцінку поведінці засудженого та діям начальника відділення.

3. Засуджений до обмеження волі Парсін звернувся до начальника виправного центру з письмовою заявою надати йому дозвіл на виїзд за межі виправного центру у найближчі вихідні дні для участі у виборах сільського голови. Начальник виправного центру йому відмовив, мотивуючи своє рішення

тим, що особи, які відбувають покарання у виді обмеження волі, не мають права брати участь у виборах сільських голів.

Чи правильне рішення прийняв начальник виправного центру?

4. Засуджений до позбавлення волі Бровченко звернувся до начальника колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання із заявою про надання йому можливості поїхати до місця його проживання з метою укладення угоди купівлі-продажу автомобіля, який належить йому на праві приватної власності.

Дайте мотивований висновок по справі.

5. Засуджений до позбавлення волі Галушкін направив письмове звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, в якому попросив внести на розгляд Верховної Ради України законопроект про надання щорічних відпусток засудженим до позбавлення волі, порядок якого відповідав би Конституції України та міжнародним документам.

Чи мають право засуджені до позбавлення волі звертатись до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини? Яку відповідь повинен надати Уповноважений Верховної Ради України з прав людини засудженому Галушкіну? У яких міжнародних документах передбачено право працюючих засуджених на відпустки?

6. Засуджений до позбавлення волі Забродський після направлення його у колонію середнього рівня безпеки відмовився виходити на роботу, посилаючись на те, що ст. 43 Конституції України забороняє використання примусової праці, а також, що у вирокі суду не було зазначено про його обов'язок працювати в місцях позбавлення волі.

Прокоментуйте поведінку засудженого. Як вирішиться питання щодо залучення позбавлених волі до праці у міжнародно-правових документах? Чи передбачено у законодавстві випадки, коли засуджені зобов'язані працювати?

7. Химкін, який відбував покарання у виді позбавлення волі у колонії середнього рівня безпеки, написав звернення до Європейського суду з прав людини, у якому виклав прохання зобов'язати Державну кримінально-виконавчу службу України направити його в іншу колонію, де поважали б його честь і гідність. Враховуючи, що засуджений Химкін за захистом своїх прав під час відбування покарання у виді позбавлення волі до судів України не звертався, начальник колонії прийняв рішення відмовити у відправці його звернення до Європейського суду.

Поясніть рішення начальника колонії, беручи до уваги положення Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

8. Гуміленко, який був умовно-достроково звільнений від відбування покарання, звернувся до уповноважених органів з проханням виготовити йому закордонний паспорт для виїзду у Грецію, щоб побачитися із тяжко хворим сином напередодні складної операції. Проте начальник сервісного центру відмовив Гуміленку у виготовленні закордонного паспорта, пояснивши це тим, що на час умовно-дострокового звільнення стосовно нього встановлено іспитовий строк і тому він не може покидати межі України.

Чи правомірні дії начальника сервісного центру?

9. Засуджений Пархоменко, який відбував покарання у колонії максимального рівня безпеки, звернувся до начальника колонії з проханням перевести його у безпечне місце, тому що йому неодноразово погрожували вбивством за неповернутий картярський борг.

Яке рішення по забезпеченню права засудженого на особисту безпеку повинен прийняти начальник колонії?

10. На будівельному комбінаті, де працювали окремі категорії засуджених, виникла пожежа, збитки від якої склали 133,5 тис. грн. З'ясувалося, що пожежа сталася внаслідок того, що засуджені Коваленко і Волосний, які виконували окремі види робіт на комбінаті, палили в цеху, а свої недопалки

викинули у сміття, де знаходились дерев'яні стружки. У зв'язку із цим начальник колонії видав наказ про перерахування з особових рахунків засуджених Коваленка і Волосного грошових коштів будівельному комбінату для відшкодування збитків, завданих пожежею.

Чи правомірні дії начальника колонії?

Л і т е р а т у р а д о т е м и 2

Кримінально-виконавче право: підручник / Б. М. Головін, А. Х. Степанюк, О. В. Лисодед та ін.; за заг.ред. Б. М. Головіна і А. Х. Степанюка. Харків: Право, 2019. 288 с.

Кримінально-виконавче право України: підручник: у 2-х т. Т. 1. Музика А. А., Конопельський В. Я., Письменський Є. О. та ін.); за заг. ред. Бараша Є. Ю. Київ: Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П., 2018. 364 с.

Кернякевич-Танасійчук Ю. В. Спеціальний правовий статус засуджених. *Право і суспільство*. 2019. № 1 (ч. 2), с.143–147.

Почанська О. С. Зміст та адміністративно-правове забезпечення фізичних (природних) прав і свобод громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні. *Право ua*. 2018, № 1, с.53–60. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3496/Zmist%20ta%20administratyvno_pravove%20zabezpechennia%20fizychnykh%20pryrodnykh%20prav%20i%20svobod%20hromadian_Pochanska_2018.pdf?sequence=1

Човган В. О. Обмеження прав в'язнів: правова природа та обґрунтування: монографія. Харків: ГО «Харківська правозахисна група», «Права людини», 2017. 608 с.

Т е м а 3. Органи і установи виконання покарань

Питання для обговорення:

1. Поняття «органи і установи виконання покарань», їх види та система. Правове регулювання системи органів і

установ виконання покарань.

2. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації. Територіальні органи управління виконання покарань.

3. Установи виконання покарань, їх система та основні завдання.

4. Інші органи, які виконують кримінальні покарання, але не входять до структури Державної кримінально-виконавчої служби.

5. Взаємодія органів та установ виконання покарань з іншими органами держави, які здійснюють боротьбу зі злочинністю.

Контрольні питання

1. Відмежування органів виконання покарань від установ виконання покарань.

2. Чисельність Державної кримінально-виконавчої служби України.

3. Організаційна та просторова структура виправної колонії.

4. Відділення соціально-психологічної служби як основна організаційна ланка в структурі кримінально-виконавчої установи.

Література до теми 3

Кримінально-виконавче право: підручник / Б. М. Головін, А. Х. Степанюк, О. В. Лисодєд та ін.; за заг.ред. Б. М. Головіна і А. Х. Степанюка. Харків: Право, 2019. 288 с.

Кримінально-виконавче право України: підручник: у 2-х т. Т.1. Музика А. А., Конопельський В. Я., Письменський Є. О. та ін.; за заг. ред. Бараша Є. Ю. Київ: Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П., 2018. 364 с.

Ліховіцький Я. О. Персонал органів та установ виконання покарань як суб'єкт виконання покарань в Україні:

монографія. Луцьк: П. П. Іванюк В.П., 2017. 556 с.

Степанюк А. Ф. Історичний досвід становлення в Україні установ виконання покарань закритого типу. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2018. № 2 (4). С.148–159.

Степанюк А. Х. Колонія чи в'язниця? Погляд на установи виконання покарань з позицій історичного ревізіонізму. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 1 (11). С.20–37.

Степанюк А. Ф. Радянська тюрма – дітище НКВС. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2021. № 1 (15). С. 21–38.

Т е м а 4. Правове регулювання пробації в Україні

Питання для обговорення

1. Поняття та види пробації.
2. Визначення основних термінів пробації.
3. Мета та завдання пробації.
4. Принципи пробації.
5. Підстави та зміст пробації.
6. Пробаційні програми, поняття та зміст.
7. Суб'єкти пробації. Основні права суб'єктів пробації. Основні обов'язки суб'єктів пробації.
8. Система органів пробації.
9. Основні завдання та функції уповноваженого органу з питань пробації.

Література до теми 4

Кримінально-виконавче право: підручник / Б. М. Головкін, А. Х. Степанюк, О. В. Лисодєд та ін.; за заг.ред. Б. М. Головкіна і А. Х. Степанюка. Харків: Право, 2019. 288 с.

Кримінально-виконавче право України: підручник: у 2-х т. Т. П. Музика А. А., Конопельський В. Я., Письменський Є. О. та ін.; за заг. ред. Бараша Є. Ю. Київ: Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П., 2018. 364 с.

Богатирьова О. І., Олефір Л. І. Застосування пробації в Україні: теорія і практика: навч. посіб. / за ред. проф. І. Г. Богатирьова. Чернігів: Десна Поліграф, 2019. 208 с.

Основи професійної діяльності персоналу органу пробації: навч. посіб. для персоналу органу пробації / авт. кол.; за ред. Джеймса Седхема, Майкла Октігана. Київ, 2017. 242 с.

Про затвердження Порядку складення досудової доповіді: наказ Міністерства юстиції України від 27.01.2017 р. № 200/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-17>.

Про затвердження Методичних рекомендацій оцінки ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення повнолітніми особами, які вчинили кримінальні правопорушення (обвинувачуються у вчиненні кримінальних правопорушень): наказ Міністерства юстиції України від 26.06.2018 р. № 2020/5. URL: http://www.probation.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/09/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7-%D0%9C%D0%AE-%E2%84%96-2020_5-%D0%B2%D1%96%D0%B4-26.06.2018-%D0%9F%D1%80%D0%BE-%D0%B7%D0%B0%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9.pdf.

Т е м а 5. Здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням

Питання для обговорення

1. Організація здійснення уповноваженим органом з питань пробації наглядових та соціально-виховних заходів до засуджених, звільнених від відбування покарання з випробуванням.
2. Загальні положення здійснення контролю та нагляду за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

3. Порядок здійснення нагляду за особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням.

4. Обов'язки осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

5. Підстави та порядок зняття з обліку осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

Л і т е р а т у р а д о т е м и 5

Кримінально-виконавче право: підручник / Б. М. Головін, А. Х. Степанюк, О. В. Лисодєд та ін.; за заг.ред. Б. М. Головіна і А. Х. Степанюка. Харків: Право, 2019. 288 с.

Кримінально-виконавче право України: підручник: у 2-х т. Т. П. Музика А. А., Конопельський В. Я., Письменський Є. О. та ін.; за заг. ред. Бараша Є. Ю. Київ: Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П., 2018.622с.

Порядок здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі: наказ Міністерства юстиції України від 29.01.2019р.: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0120-19#Text>

Про затвердження Порядку розроблення та реалізації пробачійних програм: постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2017 р. № 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/24-2017-п>.

Про затвердження Переліку заходів щодо реалізації пробачійних програм: наказ Міністерства юстиції України від 28.03.2018 р. № 926/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0483-18>.

Про затвердження пробачійних програм «Зміна прокримінального мислення», «Подолання агресивної поведінки», «Попередження вживання психоактивних речовин» для неповнолітніх суб'єктів пробачії: наказ Міністерства юстиції України від 11.06.2018 р. № 1797/5. URL: <http://academysps.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/Probacijna-programa-Zmina-prokriminalnogo-mislennja-dlja-povnolitnih-sub-iektiv-probacii.pdf>

Тема 6. Наукові засади реформування кримінально-виконавчої системи

Питання для обговорення

1. Доктрина кримінально-виконавчого права як підґрунтя реформи кримінально-виконавчої системи.
2. Концепції реформування Державної кримінально-виконавчої системи України.
3. Інституційні засади реформування Державної кримінально-виконавчої служби та пробації.
4. Основні напрямки і тенденції розвитку Державної кримінально-виконавчої системи України.

Література до теми 6

Кримінально-виконавче право: підручник / Б. М. Головкін, А. Х. Степанюк, О. В. Лисодєд та ін.; за заг.ред. Б. М. Головкіна і А. Х. Степанюка. Харків: Право, 2019. 288 с.

Кримінально-виконавче право України: підручник: у 2-х т. Т.1. Музика А. А., Конопельський В. Я., Письменський Є. О. та ін.; за заг. ред. Бараша Є. Ю. Київ: Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П., 2018. 364 с.

Богатирьов І. Г., Пузирьов М. С., Шкута О. О. Доктрина пенітенціарного права України: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2017. 236 с.

Степанюк А. Ф. До питання про реформи у сфері виконання покарань. *Право України*. 2019. № 7. С. 53–65.

Степанюк А. Х., Яковець І. С., Автухов К. А. Наука кримінально-виконавчого права та її вплив на законодавство і практику виконання покарань // *Правова наука України: сучасний стан, виклики та перспективи розвитку: монографія*. Харків: Право. 2021. С. 605–619.

Тема 7. Класифікація засуджених до позбавлення волі

Питання для обговорення

1. Поняття «класифікація засуджених до позбавлення волі».
2. Критерії класифікації засуджених до позбавлення волі.
3. Види та цілі класифікації засуджених до позбавлення волі.
4. Визначення виду колонії чоловікам, позбавленим волі.
5. Визначення виду виправної колонії жінкам, позбавленим волі.
6. Порядок направлення засуджених до установ виконання покарань.
7. Розподіл засуджених по структурних дільницях виправних і виховних колоній.

Завдання

11. Місцевим судом Савенко був засуджений за ч. 2 ст. 286 КК України до восьми років позбавлення волі. Міжрегіональна комісія з питань визначення виду колоній направила засудженого до виправної колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання. Один з членів Комісії не погодився з таким рішенням на підставі того, що згідно зі ст. 12 КК України цей злочин є тяжким. Савенко вчинив його у стані сп'яніння, що спричинило тяжкі наслідки (смерть потерпілого, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень іншим особам), тому він повинен відбувати покарання у колонії максимального рівня безпеки

Дайте правову оцінку вказаній ситуації і визначте, у виправній колонії якого рівня безпеки має відбувати покарання Савенко та мотивуйте своє рішення.

12. Охрименка було засуджено 10 листопада 2018 р. ч. 2 ст. 286 КК України за ч. 1 ст. 135 КК України за сукупністю злочинів до п'яти років позбавлення волі. з питань визначення виду колонії (далі – Міжрегіональна комісія) направила

засудженого для відбування покарання у колонію мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання. Як з'ясувалося, раніше Охрименко відбував покарання у виді позбавлення волі за вироком суду від 10 квітня 2000 р. за ч.2 ст.215 КК України 1960 р., за яким він був засуджений до одного року позбавлення волі.

Чи правильно визначений засудженому Охрименку рівень безпеки виправної колонії?

13. Стовпенка було засуджено до трьох років позбавлення волі за хуліганство за ч. 4 ст. 296 КК України. Згідно з рішенням Міжрегіональної комісії з питань розподілу він був направлений у колонію мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання. Через тиждень після його прибуття до колонії виявилось, що раніше, десять років тому, Стовпенко відбував покарання за такий самий злочин, а також коли він був неповнолітнім, його було засуджено за крадіжку до одного року позбавлення волі.

У колонії якого рівня безпеки Стовпенко повинен відбувати покарання? Дайте аргументований висновок по справі.

14. Морозенка було засуджено за ч. 3 ст. 296 КК України і за ч. 3 ст. 152 КК України до 10 років позбавлення волі. Міжрегіональна комісія направила його для відбування покарання у виправну колонію середнього рівня безпеки. З'ясувалося, що у 2000 р. Морозенко вже був засуджений до одного року виправних робіт. За ухвалою районного суду від 20 квітня 2001 р. згідно зі ст. 30 КК України 1960 р. він був направлений у виправно-трудова колонію загального режиму на невідбутий строк покарання у зв'язку з тим, що злісно порушував вимоги режиму під час відбування виправних робіт.

Чи правильно визначений рівень безпеки виправної колонії?

15. У колонію мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання прибув для відбування покарання Карпенко,

засуджений за ст. 304 КК України до трьох років позбавлення волі. Раніше він двічі був засуджений до позбавлення волі, покарання відбув, судимість за ці злочини була погашена.

Чи правильно визначений засудженому рівень безпеки виправної колонії? Як повинна діяти адміністрація установи при прийманні засудженого?

16. Під час приймання засуджених до колонії середнього рівня безпеки начальник відділення по контролю за виконанням судових рішень за матеріалами особової справи встановив, що у колонію прибув Медведчук, засуджений за ст. 115 КК України до 12 років позбавлення волі. Раніше він двічі був засуджений, в тому числі і за злочин, вчинений під час відбування покарання. Судимість за всі попередні злочини не була погашеною або знятою.

У виправній колонії якого рівня безпеки може відбувати покарання засуджений Медведчук?

17. Корінько був засуджений за ч. 3 ст. 153 КК України до 12 років позбавлення волі. Міжрегіональна комісія направила його відбувати покарання у виправну колонію середнього рівня безпеки. Через три місяці адміністрація виправної колонії встановила, що Корінько був неодноразово засуджений до позбавлення волі, але всі судимості були погашені. Адміністрація установи повідомила про це прокурора.

Яких заходів має вжити прокурор? Чи можна вважати Корінько особою, яка раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі? У якій виправній колонії він повинен відбувати покарання?

18. Русенка, засудженого за хуліганство до шести років позбавлення волі, Міжрегіональна комісія направила до виправної колонії максимального рівня безпеки, мотивуючи прийняте рішення тим, що під час попереднього ув'язнення, перебуваючи у слідчому ізоляторі, він грав у карти, вчиняв сварки та бійки, не підкорявся вимогам адміністрації, за що

5 разів був поміщений у карцер.

Чи обґрунтовані мотиви прийнятого Комісією рішення? У якій виправній колонії повинен відбувати покарання Русенко?

19. Гоменко, який раніше вже відбував покарання у виді позбавлення волі, був засуджений за вбивство до 15 років позбавлення волі. Міжрегіональна комісія направила його для відбування покарання у виправну колонію максимального рівня безпеки. Через 3 тижні під час перевірки прокурор виніс письмову вказівку щодо усунення порушень закону, у якій зазначив, що Гоменко повинен відбувати покарання у виправній колонії середнього рівня безпеки, тому що відбування покарання у виді позбавлення волі в минулому не може бути підставою для визначення виправної колонії більшого рівня безпеки.

Чи є обґрунтованою позиція прокурора? У виправній колонії якого рівня безпеки повинен відбувати покарання Гоменко?

20. Косенко у 2011 р. був засуджений до двох років позбавлення волі умовно з іспитовим строком на три роки. Через два роки він вчинив крадіжку, за що його засуджено за ч. 1 ст. 185 КК України до трьох років позбавлення волі. До цього покарання суд приєднав ще один рік позбавлення волі, який був визначений за першим вироком у порядку ст. 75 КК України. Зважаючи на те, що це є другим засудженням Косенка до позбавлення волі, Міжрегіональна комісія визначила йому для відбування покарання виправну колонію середнього рівня безпеки.

Чи правильно визначено Косенку рівень безпеки виправної колонії?

21. Під час ознайомлення з особовими справами засуджених, які трималися у колонії максимального рівня безпеки, прокурор встановив, що Боженко, який раніше в місцях позбавлення волі злісно порушував режим, знову

засуджений за ч. 1 ст. 187 КК України до шести років позбавлення волі.

Чи правильно було визначено Боженку рівень безпеки виправної колонії? Яке рішення повинен прийняти прокурор?

22. У період відбування покарання у виді позбавлення волі в колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання Бовенко був засуджений за ч. 2 ст. 270 КК України до восьми років позбавлення волі. Міжрегіональна комісія направила Бовенка у виправну колонію середнього рівня безпеки.

Чи правильно визначено Бовенку рівень безпеки виправної колонії?

23. Акименко у неповнолітньому віці був засуджений за грабіж за обставин, що обтяжують відповідальність, до трьох років позбавлення волі. Після досягнення вісімнадцятирічного віку він був переведений із виховної колонії у виправну колонію мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання. Після цього він здійснив втечу з цієї установи та був засуджений за ч. 1 ст. 393 КК України до чотирьох років позбавлення волі. Але за наказом начальника слідчого ізолятора він був залишений у СІЗО для виконання робіт з господарського обслуговування цієї установи.

Дайте мотивовану відповідь, куди можливе переведення осіб із виховної колонії після досягнення 18-річного віку. Висловіть свою думку щодо рішення начальника СІЗО.

24. Михайленко був засуджений за ч. 1 ст. 111 КК України до 14 років позбавлення волі. Міжрегіональна комісія направила його відбувати покарання в колонію максимального рівня безпеки. Під час приймання до цієї колонії виявилось, що у ній немає вільних місць. Начальник колонії зателефонував до такої ж колонії в інше місто і домовився, що Михайленка відвезуть туди, оскільки там є вільні місця.

Визначте, чи було порушено законодавство? Дайте мотивовану відповідь, посилаючись на закон.

25. Петренко була засуджена до п'яти років позбавлення волі за незаконний аборт (ч. 2 ст. 134 КК України). Міжрегіональна комісія направила її для відбування покарання у виправну колонію мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання.

Чи правильно визначений для Петренко рівень безпеки виправної колонії?

26. Стоженко вчинив злочин, передбачений ст. 112 КК України, коли був у неповнолітньому віці, але на момент винесення вироку йому виповнилося 18 років.

Чи може Стоженко відбувати покарання у виправній колонії максимального рівня безпеки?

27. На засіданні Міжрегіональної комісії було встановлено, що Дяченко, засуджений за ч. 2 ст. 127 КК України до дев'яти років позбавлення волі, кілька років тому вчинив крадіжку, за яку був засуджений до двох років позбавлення волі. Але в колонії Дяченко покарання не відбував, оскільки за його бажанням на підставі власної заяви він був залишений у слідчому ізоляторі для виконання робіт з господарського обслуговування цієї установи.

Який рівень безпеки виправної колонії буде визначено Дяченко?

Література до теми 7

Кримінально-виконавче право: підручник / Б. М. Головін, А. Х. Степанюк, О. В. Лисодєд та ін.; за заг. ред. Б. М. Головікіна і А. Х. Степанюка. Харків: Право, 2019. 288 с.

Кримінально-виконавче право України: підручник: у 2-х т. Т.ІІ. Музика А. А., Конопельський В. Я., Письменський Є. О. та ін.; за заг. ред. Бараша Є. Ю. Київ: Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П., 2018. 622 с.

Порядок визначення засудженим виду установи виконання покарань, направлення для відбування покарання засуджених до позбавлення волі на певний строк, довічного

позбавлення волі, арешту, обмеження волі та їх переведення.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0265-17#Text>

Справочник по классификации заключенных. Организация Объединенных Наций. Вена, 2020. URL: https://www.unodc.org/documents/dohadecclaration/Prisons/HandBookPrisonerClassification/20-01923_Classification_of_Prisoners_RU_e_book.pdf

Степанюк А. Ф., Гальцова О. В. Класифікація і розподіл засуджених до позбавлення волі. *Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр.* / редкол.: Б. М. Головкін та ін. Харків: Право, 2021. Вип. 41. С.73–81.

Т е м а 8. Режим у колоніях та засоби його забезпечення

Питання для обговорення:

1. Поняття «режим» як засіб виконання та відбування покарання. Основні вимоги режиму в колоніях. Засоби забезпечення режиму в місцях позбавлення волі.

2. Нагляд за засудженими, організація охорони виправних колоній. Організація нагляду за засудженими.

3. Умови відбування покарання в колоніях:

- Права й обов'язки засуджених до позбавлення волі.
- Придбання засудженими до позбавлення волі продуктів харчування та предметів першої потреби.

- Побачення і телефонні розмови засуджених до позбавлення волі з родичами та іншими особами. Доступ засуджених до мережі Інтернет.

- Короткочасні виїзди за межі виправних і виховних колоній.

- Одержання засудженими до позбавлення волі посилок та передач.

- Зміна умов тримання засуджених до позбавлення волі в межах однієї виправної колонії та шляхом переведення до колонії іншого виду: порядок та органи, які здійснюють переведення засудженого.

- Матеріально-побутове та медико-санітарне забезпечення осіб, позбавлених волі.

З а в д а н н я

27. Засуджена Матушак після прибуття в установу виконання покарань відмовилась носити одяг єдиного зразка, мотивуючи свою відмову тим, що хоча вона і розуміє, що одяг є елементом режиму, але, на її погляд, форма одягу, визначена Міністерством юстиції, нівелює її особистість та принижує людську гідність, адже згідно з положеннями Кримінально-виконавчого кодексу України режим має сприяти усвідомленню засудженими людської гідності.

Яким має бути рішення начальника колонії?

28. Нечипоренко, який відбував покарання за ч. 2 ст. 361 КК України, звернувся до адміністрації колонії з проханням надати йому інформацію про порядок роботи, програмне забезпечення і технічні характеристики аудіовізуальних і електронних засобів охорони й нагляду.

Якою має бути відповідь адміністрації колонії?

29. Після попередження спроби втечі засуджених в одній з колоній за ініціативою начальника цієї установи було прийнято рішення про запровадження електронного моніторингу за засудженими, які схильні до втечі.

Чи правомірні дії начальника колонії?

30. У зв'язку з епізоотією ящура адміністрація колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання (сільськогосподарського профілю виробництва) звернулася до начальника Міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань та пробації за дозволом на введення в установі особливого режиму на період літніх місяців.

За яких умов і на який термін можливе введення особливого режиму в колонії?

31. Засуджений Стеценко, який відмовлявся від виходу на роботу, на цій підставі був визнаний адміністрацією установи виконання покарань злісним порушником установленого порядку відбування покарання. Внаслідок цього начальник установи віддав розпорядження застосувати до засудженого гамівну сорочку.

Чи правомірні дії начальника колонії? Дайте аргументований висновок.

32. Засуджений Радченко під час перебування на території житлової зони колонії намагався вчинити самогубство. Внаслідок цього начальник відділення соціально-психологічної служби прийняв рішення про застосування до засудженого наручників.

Чи є правомірними дії начальника відділення соціально-психологічної служби? Дайте аргументований висновок.

33. Під час приймання засуджених до виправної колонії у засудженого Шевченка/о/ було виявлено золотий наручний годинник з дарчим написом на його ім'я. Засуджений звернувся до начальника колонії з проханням не вилучати у нього годинник, бо це пам'ять про загиблих батьків. Начальник установи зважив на цю обставину і дав вказівку не вилучати у засудженого годинник.

Чи відповідає рішенням принципам гуманізму та законності рішення начальника колонії?

34. До оперативного підрозділу колонії надійшла інформація про протиправну поведінку одного з працівників колонії, який нібито приносить на територію установи заборонені речовини. На підставі цієї інформації начальником оперативного відділу колонії було прийнято рішення про проведення особистого огляду цього співробітника у своєму робочому кабінеті.

Чи правомірні дії начальника оперативного відділу колонії?

35. Начальник колонії, зважаючи на відсутність технічних можливостей, заборонив користування мережею Інтернет засудженими, які трималися в дільниці ресоціалізації установи середнього рівня безпеки.

Чи правомірне рішення прийняв начальник установи? Який порядок користування мережею Інтернет засудженими?

36. Після відбування одного місяця покарання у виправній колонії середнього рівня безпеки засуджена Шевченко звернулася з проханням до адміністрації надати їй одне тривале побачення з чоловіком та дітьми, які прибули на короткострокове побачення.

Яке рішення має прийняти адміністрація?

37. Засуджений Карпенко, що відбував покарання у виправній колонії середнього рівня безпеки звернувся зі скаргою до прокурора на дії начальника виправної колонії, який не дозволив йому короткочасний виїзд за межі місця позбавлення волі у зв'язку зі смертю матері.

Чи обгрунтована скарга засудженого?

38. У посилці на ім'я засудженого Гнатенка серед інших предметів /було/ виявлено дві грошові купюри: одна, номіналом 100 гривень, не була прихована від огляду; друга, номіналом 200 гривень, була заклеєна між сторінками книги. Також у посилці знаходились два побутові електрокип'ятильники.

Дії молодшого інспектора служби нагляду та безпеки, який оглядав вміст посилки?

39. На ім'я Стецька, засудженого за ч. 2 статті 109 КК України надійшов поштовий переказ з-за кордону від невідомої особи на суму 1 000 грн. Стецько надав пояснення співробітнику оперативної служби, що гроші йому надійшли від колишніх колег по правозахисній діяльності.

Дії адміністрації колонії щодо поштового переказу?

40. Черговий помічник начальника колонії у спальному приміщенні відділення соціально-психологічної служби за

завісою з ковдри виявив чотирьох засуджених, що грали в карти, двоє з яких були з іншого відділення.

Чи мало місце порушення Правил внутрішнього розпорядку з боку засуджених? Які заходи має застосувати черговий помічник начальника колонії?

Література до теми 8

Кримінально-виконавче право: підручник / Б. М. Головкін, А. Х. Степанюк, О. В. Лисодєд та ін.; за заг.ред. Б. М. Головкіна і А. Х. Степанюка. Харків: Право, 2019. 288 с.

Кримінально-виконавче право України: підручник: у 2-х т. Т.ІІ. Музика А. А., Конопельський В. Я., Письменський Є. О. та ін.; за заг. ред. Бараша Є. Ю. Київ: Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П., 2018. 622 с.

Лисенко М. І. Ізоляція засуджених до позбавлення волі на певний строк у виправних колоніях: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2017. 218 с.

Степанюк А. Х. Режим – це не «порядок виконання і відбування покарання», а програма соціальної допомоги при поводженні з ув'язненими. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 2 (12). С. 110–125.

Степанюк А. Ф. Право на особистий простір у кримінально-виконавчих установах. *Питання боротьби зі злочинністю*. Вип. 37. Харків: Право, 2019. С. 73–91.

Т е м а 9. Особливості відбування покарання в колоніях різних видів

Питання для обговорення:

1. Виправні колонії мінімального рівня безпеки.
2. Виправні колонії середнього рівня безпеки.
3. Виправні колонії максимального рівня безпеки.
4. Особливості відбування покарання у виді позбавлення волі засудженими жінками і неповнолітніми.

5. Порядок виконання та умови відбування покарання у виді довічного позбавлення волі.
6. Відбування покарання в дільниці ресоціалізації.
7. Особливості тримання засуджених у дільниці соціальної реабілітації.
8. Особливості тримання засуджених у дільниці посиленого контролю.

Література до теми 9

Кримінально-виконавче право: підручник / Б. М. Головкін, А. Х. Степанюк, О. В. Лисодєд та ін.; за заг.ред. Б. М. Головкіна і А. Х. Степанюка. Хрків: Право, 2019. 288 с.

Кримінально-виконавче право України: підручник: у 2-х т. Т.ІІ. Музика А. А., Конопельський В. Я., Письменський Є. О. та ін.; за заг. ред. Бараша Є. Ю. Київ: Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П., 2018. 622 с.

Романюк О. В., Вишневський О. С., Музика В. В. Оперативно-розшукова діяльність та безпека в пенітенціарних установах: навч. посіб./за заг. ред. В. О.Човган. Біла Церква, 2019. 272 с.

Тема 10. Звільнення від відбування покарання

Питання для обговорення:

1. Підстави звільнення від відбування покарання.
2. Класифікація підстав звільнення від відбування покарання.
3. Звільнення від відбування покарання у зв'язку з закінченням строку покарання, призначеного вироком суду.
4. Звільнення від відбування покарання на підставі Закону України «Про амністію» та акту помилування.
5. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.
6. Звільнення від відбування покарання через хворобу.

7. Порядок звільнення від відбування покарання.
8. Допомога особам, які звільнені від відбування покарання.

З а в д а н н я

41. Кузьменко був засуджений до трьох років позбавлення волі. Обчислення строку відбування покарання почалося 29 лютого 2016 року.

Назвіть дату звільнення від відбування покарання.

42. Адамов був засуджений до позбавлення волі строком на три роки та відбував покарання у виправній колонії мінімального рівня безпеки. Строк відбування покарання мав закінчитися 2 травня. Адамов звернувся до начальника установи з клопотанням про звільнення від відбування покарання 30 квітня, оскільки 1 травня є святковим днем, а 2 травня – вихідний день.

Яке рішення повинен прийняти начальник виправної колонії і на підставі якої правової норми?

43. Бурова було засуджено до трьох років позбавлення волі, яке він відбував у виправній колонії мінімального рівня безпеки. В установу 29 квітня надійшов Указ Президента України про дострокове звільнення Бурова від покарання у зв'язку з помилуванням. Оскільки Буров був активним учасником художньої самодіяльності колонії, він мав брати участь у концерті засуджених 1 і 2 травня. Адміністрація установи попросила Бурова залишитися на ці дні в установі, а звільнять його 3 травня, на що він погодився. Прокурору про це стало відомо 30 квітня.

Чи законне рішення адміністрації виправної колонії? Які мають бути дії прокурора щодо цього?

44. Засуджений до позбавлення волі Таран, строк покарання у якого закінчувався через три місяці, звернувся до начальника відділення соціально-психологічної служби з

проханням дозволити йому відростити волосся на голові та бороду, тому що він хоче приїхати додому в тому вигляді, у якому його пам'ятають рідні та друзі.

Що має відповісти начальник відділення соціально-психологічної служби?

45. На час звільнення з виховної колонії ніхто з родичів п'ятнадцятирічного Жолоба не приїхав до колонії зустріти його. Батьки Жолоба проживають у іншому місті, розташованому за 600 км від цієї колонії.

Як у такому випадку повинна діяти адміністрація виховної колонії?

46. При звільненні Попова, який відбував покарання за ст. 185 КК України, адміністрація виправної колонії винесла постанову про встановлення адміністративного нагляду за звільненим і направила її для виконання в орган Національної поліції за місцем попереднього проживання засудженого. Це рішення було мотивовано тим, що Попов раніше вже був засуджений до позбавлення волі за крадіжку, під час відбування покарання систематично та злісно порушував вимоги режиму і ознак виправлення не виявив.

Чи правомірні дії адміністрації виправної колонії?

47. На момент звільнення з виправної колонії за Лагуткіним залишилася заборгованість у розмірі 300 грн. Крім того, він згідно зі ст. 158 КВК України підлягав адміністративному нагляду за місцем проживання як особа, яка тричі засуджувалась до позбавлення волі за умисні злочини, що не стала на шлях виправлення, і тому є небезпечною для суспільства.

Як документально оформити звільнення Лагуткіна?

48. Під час звільнення Бурмистрова, який відбував покарання у виді позбавлення волі у виправній колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, виявилось, що одяг, у якому він був під час арешту, по-перше, є

літнім, а по-друге, старим і непридатним для носіння. Одяг, який йому видали у колонії, має специфічний вигляд, а крім того заплатити за нього Бурмистров не міг, бо на його рахунок грошей не було. До міста, де він збирався проживати, їхати півтори доби.

Як має діяти у цьому випадку адміністрація виправної колонії? Чи надається матеріальна допомога особам під час звільнення з виправної колонії?

49. Засуджений Буєв за викрадення чужого майна в особливо великих розмірах (ч. 5 ст. 185 КК України) під час відбування покарання тяжко захворів. У зв'язку із цим адміністрація виправної колонії звернулася до суду з поданням про дострокове звільнення засудженого від відбування покарання та надала одночасно висновки лікарської комісії про захворювання засудженого тяжкою хворобою.

Яке рішення повинен прийняти суд і на підставі якої правової норми?

50. Слюсаренко, засуджений до двох років виправних робіт, захворів і був визнаний непрацездатним.

Яке рішення має бути прийняте та на підставі якої норми?

51. Засуджений за ч. 2 ст. 267 КК Топчій подав клопотання до адміністрації установи про умовно-дострокове звільнення. Адміністрація розглянула клопотання і відхилила його, посилаючись на те, що відповідно до ст. 81 КК України особи, які вчинили особливо тяжкий злочин, можуть бути звільнені умовно-достроково після спливу $\frac{3}{4}$ строку покарання.

Чи правильно вчинила адміністрація установи? Чи має засуджений право подавати клопотання про умовно-дострокове звільнення?

52. Осипенко, засуджений за тяжкий злочин, мав 6 дисциплінарних стягнень протягом року та був поміщений до дисциплінарного ізолятора. Після відбуття $\frac{2}{3}$ строку пока-

рання, адміністрація установи направила до суду подання про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання цього засудженого.

За яких умов засуджений може бути звільнений від відбування покарання? Чи підлягає звільненню засуджений за умовами завдання?

Література до теми 10

Кримінально-виконавче право: підручник / Б. М. Головкін, А. Х. Степанюк, О. В. Лисосед та ін.; за заг.ред. Б. М. Головкіна і А. Х. Степанюка. Харків: Право, 2019. 288 с.

Кримінально-виконавче право України: підручник: у 2-х т. Т.П. Музика А. А., Конопельський В. Я., Письменський Є. О. та ін.; за заг. ред. Бараша Є. Ю. Київ: Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П., 2018. 622 с.

Аналіз практики та перспектив умовно-дострокового звільнення засуджених URL: <https://ecpl.com.ua/news/analiz-praktyky-ta-perspektyv-umovno-dostrokovoho-zviltнення-zasadzhenykh/>

Гритенко О. А., Чекмарьова І. М. Умовно-дострокове звільнення засудженого від подальшого відбування покарання у виді позбавлення волі під нагляд як форма прогресивної системи виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі: доктринальні аспекти. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020, № 3, с. 179–184. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/3/34.pdf>

4. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Підготовка до практичних занять сприяє поглибленому вивченню основних тем дисципліни «Кримінально-виконавче право» і має на меті формування вмінь самостійно працювати з кримінально-виконавчим законодавством, іншими нормативними актами у галузі кримінально-виконавчого права та спеціальною літературою. У процесі занять студентам надається методична допомога, а також провадиться контроль за самостійною роботою.

Самостійна робота студентів здійснюється у таких формах:

- опрацювання нової наукової та навчальної літератури, законодавчих актів, міжнародних документів стосовно поведження із засудженими;

- виконання практичних завдань, самотестування;

- написання есе та рефератів;

- підготовка тез доповідей на науково-практичні конференції;

- участь у конкурсах студентських наукових праць;

- підготовка до практичних занять, колоквиумів і тестування.

З усіх тем практичних занять необхідно використовувати підручник Кримінально-виконавче право: підручник / Б. М. Головкін, А. Х. Степанюк, О. В. Лисодєд та ін.; за заг.ред. Б. М. Головкіна і А. Х. Степанюка. Харків: Право, 2019. 288 с.

5. СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

Адміністративний нагляд – система тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюється органами внутрішніх справ. Підставою встановлення адміністративного нагляду є відповідна постанова суду, що виноситься на підставі подання установи виконання покарань або органу внутрішніх справ.

Амністія – повне або часткове звільнення від кримінальної відповідальності і покарання певної категорії осіб, які засуджені за вчинення злочину, або кримінальні справи стосовно яких перебувають у провадженні органів дізнання, досудового слідства чи суду, але не розглянуті останніми, або ж розглянуті, але вирок стосовно цих осіб не набрали законної сили.

Арешт – покарання, що полягає в триманні засудженого в умовах ізоляції і встановлюється на строк від одного до шести місяців. Військовослужбовці відбувають арешт на гауптвахті. Арешт не застосовується до осіб віком до шістнадцяти років, вагітних жінок та до жінок, які мають дітей віком до семи років.

Арештні доми – установи виконання покарань у виді арешту. В арештних домах тримаються повнолітні особи, а також неповнолітні, яким на момент постанови вироку виповнилося шістнадцять років і які засуджені за злочини невеликої тяжкості.

Батьківський комітет – дорадчий орган, який утворюється на підставі ст. 149 Кримінально-виконавчого кодексу України з метою підвищення ефективності виховного впливу на засуджених і надання допомоги адміністрації виховної колонії у питаннях взаємодії з сім'ями засуджених для закріплення результатів їх виправлення, а також для надання допомоги сиротам, особам, які позбавлені батьківського піклування, та засудженим, які втратили соціально корисні зв'язки на волі.

Безпека засуджених (особиста безпека) – стан, при якому ризик завдання засудженому шкоди чи ушкодження

обмежений до прийняттого рівня. Право засуджених на особисту безпеку забезпечується державою. У разі виникнення небезпеки життю і здоров'ю засуджених, які відбувають покарання, що пов'язані з ізоляцією від суспільства, вони мають право звернутися із заявою до будь-якої посадової особи органу чи установи виконання покарань з проханням про забезпечення особистої безпеки.

Будинки дитини при виправних колоніях – дошкільні навчальні заклади для утримання та виховання дітей, матері яких засуджені до покарання у виді позбавлення волі. Відповідно до кримінально-виконавчого законодавства засуджені жінки, крім засуджених до позбавлення волі на строк більше п'яти років за умисні тяжкі та особливо тяжкі злочини, можуть поміщати в будинки дитини своїх дітей віком до трьох років. У будинках дитини забезпечуються умови, необхідні для нормальної життєдіяльності та розвитку дитини. Засуджені жінки можуть спілкуватися зі своїми дітьми у вільний від роботи час без обмежень.

Варта – озброєний підрозділ, призначений для охорони об'єктів, супроводження осіб та вантажів. Засуджені до покарання у виді позбавлення волі направляються до місця відбування покарання і переміщуються в разі необхідності з одного місця відбування покарання в інше під вартою. Переміщення засуджених під вартою здійснюється за рахунок держави.

Взяття під варту – запобіжний захід, що застосовується в справах про злочини, за які законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад три роки. У виняткових випадках цей запобіжний захід може бути застосовано в справах про злочини, за які законом передбачено покарання у виді позбавлення волі і на строк не більше трьох років. Місцями досудового ув'язнення для тримання осіб, щодо яких як запобіжний захід обрано взяття під варту, є слідчі ізолятори. В окремих випадках ці особи можуть перебувати в місцях тримання затриманих. Місцями попереднього ув'язнення для тримання військовослужбовців, щодо яких як запобіжний захід обрано взяття під варту, є гауптвахти Військової служби

правопорядку у Збройних Силах України або слідчі ізолятори. В окремих випадках військовослужбовці можуть перебувати в місцях тримання затриманих.

Виконавчий лист – виконавчий документ, який видається судом для примусового виконання судових рішень, в тому числі майнових покарань (штрафу та конфіскації майна).

Виконання вироку – 1) діяльність суду та інших правозастосовних органів, яка полягає у практичній реалізації приписів вироку, що набрав законної сили; 2) стадія українського кримінального процесу, яка розпочинається з моменту набрання вироком законної сили і в якій втілюються в життя судові рішення, зафіксовані цим вироком.

Виправлення засудженого – процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки.

Виправна колонія – кримінально-виконавча установа закритого типу. Виправні колонії виконують покарання у виді позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі. Вони поділяються на колонії мінімального, середнього і максимального рівнів безпеки. Виправні колонії мінімального рівня безпеки поділяються на колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання і колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання.

Виправний центр – кримінально-виконавча установа відкритого типу; призначені для виконання покарання у виді обмеження волі стосовно осіб, засуджених за злочини невеликої та середньої тяжкості, а також засуджених, яким даний вид покарання призначено відповідно до статей 82, 389 Кримінального кодексу України.

Виправні роботи – покарання, що встановлюється на строк від шести місяців до двох років і відбувається за місцем роботи засудженого. Із суми заробітку засудженого до виправних робіт провадиться відрахування в дохід держави у розмірі, встановленому вироком суду, в межах від десяти до двадцяти відсотків. Виправні роботи не застосовуються до вагітних жінок та жінок, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною, до непрацездатних, до осіб, що не досягли

шістнадцяти років, та тих, що досягли пенсійного віку, а також до військовослужбовців, працівників правоохоронних органів, нотаріусів, суддів, прокурорів, адвокатів, державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування.

Вирок – рішення суду першої інстанції про винність або невинність особи. Набрання законної сили обвинувального вироку є підставою виконання і відбування покарання.

Вихователь – посадова особа виховної колонії, на яку покладається обов'язок здійснення соціально-виховної роботи із засудженими неповнолітніми. Старші вихователі та вихователі мають право застосовувати до засуджених неповнолітніх деякі заходи заохочення і стягнення.

Вихователь громадський – особа, яка надає батькам або особам, які їх заміняють, допомогу в перевихованні неповнолітніх, що вчинили злочини чи інші правопорушення. Громадські вихователі неповнолітніх та інші особи, яким доручено проводити з умовно-достроково звільненими від відбування покарання виховну роботу, контролюють їх ставлення до праці, навчання і поведінку в побуті, надають їм необхідну допомогу.

Виховна колонія – установа виконання покарань, де виконують покарання у виді позбавлення волі на певний строк стосовно засуджених неповнолітніх.

Виховна робота – засіб духовного впливу на засуджених та спроба удосконалити його особистість за час відбування покарання шляхом цілеспрямованого виправного впливу, поновлення або прищеплювання засудженим навичок правильної орієнтації в системі духовно-моральних цінностей, психологічної та іншої підготовки до ведення морального, соціальнокорисного способу життя після звільнення з місць позбавлення волі.

Відомчий контроль – контроль вищестоящих організацій за адміністративною, виробничою, науковою, фінансово-господарською та іншими видами діяльності підпорядкованих підприємств, установ і організацій та за виконанням рішень державних органів. За діяльністю органів і установ виконання покарань здійснюється відомчий контроль вищестоящими

органами управління і посадовими особами Державного департаменту України з питань виконання покарань, Міністерства юстиції та Міністерства оборони України.

Воснізовані формування – підрозділи, які відповідно до закону діють у складі органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, призначені для їх охорони та запобігання і припинення дій, що дезорганізують роботу виправних установ.

Втеча – злочин, що полягає у самовільному залишенні особою, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі або арешту чи перебуває під вартою як підозрюваний, обвинувачений чи підсудний, місця, де вона утримується. Кримінально караною є також втеча із спеціалізованого лікувального закладу, а також по дорозі до нього. Для попередження втеч застосовуються всі засоби забезпечення режиму в колоніях. Засуджені також повинні відшкодувати збитки, заподіяні колонії, і додаткові витрати, пов'язані з припиненням втечі засудженого.

Гамівна сорочка – спеціальний одяг для буйних осіб для обмеження їх рухів. Застосування гамівної сорочки належить до крайніх заходів впливу на засуджених і може використовуватися лише тоді, коли інші заходи щодо припинення буйства або безчинства були вичерпані, проте безрезультатно.

Гауптвахти – спеціальні приміщення, де утримуються військовослужбовці, які засуджені до арешту, взяті під варту або затримані.

Громадська колегія – постійно діючий консультативно-дорадчий орган, утворений при Голові Державного департаменту України з питань виконання покарань з метою сприяння участі громадськості в роботі органів та установ виконання покарань. До складу громадської колегії включаються представники громадських організацій, професійних спілок та інших об'єднань громадян, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації.

Громадський вплив на засуджених – участь громадських формувань або органів місцевого самоврядування в діяльності органів та установ виконання покарань шляхом

проведення правової пропаганди з засудженими та організація шефства над ними, залучення засуджених до культурно-масових та спортивних заходів, надання економічної допомоги засудженим, сприяння в організації виховної роботи.

Громадський контроль – один з видів соціального контролю, який здійснюється об'єднаннями громадян та самими громадянами; важлива форма реалізації демократії і спосіб залучення населення до управління суспільством і державою. Об'єктом є діяльність державних органів, підприємств, установ і організацій, а також поведінка окремих громадян. Одну з форм громадського контролю за дотриманням прав засуджених під час виконання кримінальних покарань становить діяльність спостережних комісій.

Громадські ради – постійно діючі консультативно-дорадчі органи, утворені при територіальних управліннях Державного департаменту України з питань виконання покарань з метою сприяння участі громадськості в роботі органів та установ виконання покарань. До складу громадських рад включаються представники громадських організацій, професійних спілок та інших об'єднань громадян, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації.

Громадські роботи – покарання, що полягає у виконанні засудженим у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування. Громадські роботи встановлюються на строк від 60 до 240 годин і відбуваються не більш як чотири години на день. Громадські роботи не призначаються особам, визнаним інвалідами першої або другої групи, вагітним жінкам, особам, які досягли пенсійного віку, а також військовослужбовцям строкової служби.

Групова непокора засуджених – відмова значної кількості засуджених виконувати висунуті до них законні вимоги адміністрації, що не супроводжуються насильством над особою, погромами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, опором представникам влади із застосуванням зброї або інших предметів, які використовувалися як зброя (наприклад, оголошення

голодування). **Г. н. з.** є підставою введення режиму особливих умов у колоніях.

Гуманізм – один з принципів права в демократичній державі, за яким визнається цінність людини як особистості, її право на вільний розвиток і виявлення своїх здібностей, утвердження пріоритету блага людини як критерію оцінки суспільних відносин. У кримінально-виконавчому законодавстві принцип гуманізму знаходить свій прояв у праві засуджених на гуманне ставлення до себе і повагу гідності, властивій людській особистості.

Гучномовний електрозв'язок – електрозв'язок на об'єкті чи відкритому просторі, у якому відтворення інформації здійснюється за допомогою гучномовця або акустичної системи. Широко використовується як технічний засіб забезпечення режиму у колоніях.

Державна виконавча служба – спеціальна державна служба, що входить до системи органів Міністерства юстиції України і здійснює виконання рішень судів, третейських судів та інших органів, а також посадових осіб відповідно до законів України. Державна виконавча служба виконує покарання у виді штрафу і конфіскації майна.

Державна кримінально-виконавча служба – система органів і установ, що здійснює правозастосовні та правоохоронні функції і складається з центрального органу виконавчої влади з питань виконання покарань зі спеціальним статусом (Державний департамент України з питань виконання покарань), його територіальних органів управління, кримінально-виконавчої інспекції, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, воєнізованих формувань, навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, підприємств установ виконання покарань, інших підприємств, установ і організацій, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України.

Державний виконавець – представник влади, який здійснює примусове виконання судових рішень, постановлених іменем України, та рішень інших органів (посадових осіб), виконання яких покладено на державну виконавчу службу, у

порядку, передбаченому законом. Державний виконавець є суб'єктом виконання майнових покарань (штрафу і конфіскації майна).

Дисциплінарний батальйон – спеціальна військова частина, що виконує покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні засуджених військовослужбовців.

Дисциплінарний ізолятор (ДІЗО) – приміщення для тримання засуджених до покарання у виді обмеження і позбавлення волі, до яких за порушення режиму відбування покарання застосовано стягнення у виді поміщення у дисциплінарний ізолятор.

Дисциплінарний проступок особи, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі – протиправне, винне діяння (дія або бездіяльність), що посягає на встановлений порядок у сфері виконання покарань, вчинене такою особою.

Диференціація виконання покарання – принцип виконання покарань, пов'язаних із ізоляцією від суспільства, що полягає в диференційованому підході до засуджених різних груп (різні умови тримання, правовий статус, рівні ізоляції).

Довічне позбавлення волі – покарання, що встановлюється за вчинення особливо тяжких злочинів і застосовується лише у випадках, спеціально передбачених Кримінальним кодексом України, якщо суд не вважає за можливе застосовувати позбавлення волі на певний строк. Довічне позбавлення волі не застосовується до осіб, що вчинили злочини у віці до 18 років, і до осіб у віці понад 65 років, а також до жінок, що були вагітними під час вчинення злочину або на момент постановлення вироку.

Забезпечення особистої безпеки засуджених – застосування адміністрацією установ виконання покарань передбачених законом заходів щодо запобігання посяганням на життя та здоров'я засуджених з боку інших суб'єктів і учасників кримінально-виконавчої діяльності у разі наявності реальної загрози цих посягань.

Законні інтереси засуджених – закріплені в правових нормах конкретної дії прагнення засуджених до володіння тими чи іншими благами, які задовольняються, як правило, за

результатами оцінки посадовими особами органів виконання покарань чи адміністрацією установ виконання покарань, прокуратурою, судом поведінки засудженого під час відбування покарання.

Законність – режим (стан) відповідності дій, поведінки, діяльності посадових осіб, громадян та юридичних осіб законам і підзаконним нормативно-правовим актам держави, який утворюється в результаті неухильного додержання останніх усіма суб'єктами права. Як принцип кримінально-виконавчого законодавства насамперед знаходить свій прояв у п. 14 ст. 92 Конституції України, де зазначено, що виключно законами України визначається діяльність органів і установ виконання покарань.

Заміна покарання – заміна судом з підстав, зазначених у законі чи за актом помилування, у процесі виконання вироку передбаченого ним покарання.

Засуджений – за кримінально-виконавчим законодавством – особа, стосовно якої судом винесено обвинувальний вирок, що набув законної сили. **З.** користується всіма правами громадянина України з обмеженнями, встановленими законом.

Заходи громадського впливу – заходи виховного характеру, що здійснюються громадськими організаціями і трудовими колективами громадян за місцем проживання щодо осіб, які порушують правила співжиття, у т. ч., у передбачених законом випадках, і до правопорушників. До умовно-достроково звільнених від відбування покарання осіб, які ухиляються від громадського контролю, збори трудового колективу або громадська організація можуть застосовувати захід впливу у виді громадського попередження.

Заходи заохочення, що застосовуються до засуджених – передбачені у кримінально-виконавчому законодавстві матеріальні та інші заходи, що застосовуються до засуджених за належне виконання ними режимних вимог та сумлінне ставлення до праці, навчання та виховних заходів з метою підтримки належного порядку виконання покарань та стимулювання засуджених до правослухняної поведінки.

Заходи стягнення, що застосовуються до засуджених – передбачені у кримінально-виконавчому законодавстві заходи, які є мірою відповідальності засуджених за порушення встановленого порядку відбування покарання з метою покарання і виховання осіб, які їх вчинили, а також попередження правопорушень.

Заходи фізичного впливу до осіб, позбавлених волі – дії працівників установ виконання покарань, що виявляються у застосуванні мускульної сили та механічного впливу на будь-який орган, частину тіла або весь організм правопорушника без допомоги спеціальних засобів та зброї для припинення правопорушень з боку засуджених, подолання протидії законним вимогам адміністрації установ виконання покарань, якщо інші способи не забезпечили виконання покладених на них обов'язків.

Звільнення від відбування покарання – інститут кримінального права, кримінально-процесуального права, кримінально-виконавчого права, який передбачає підстави, порядок та умови звільнення від подальшого відбування кримінального покарання.

Злісне невиконання законних вимог персоналу колонії – відмова від виконання наполегливих, неодноразово повторюваних законних вимог чи розпоряджень персоналу колонії при виконанні ними службових обов'язків або відмова, виражена в зухвалій формі, що свідчить про явну зневагу до адміністрації установи виконання покарань. Є підставою застосування до осіб, позбавлених волі, фізичного впливу, спеціальних засобів.

Злісна непокора законним вимогам адміністрації виправної установи або інша протидія адміністрації у законному здійсненні її функцій – злочин, що вчиняється особою, яка відбуває покарання у виді обмеження волі або у виді позбавлення волі, якщо ця особа за порушення вимог режиму відбування покарання була піддана протягом року стягненню у виді переведення до приміщення камерного типу (одиначної камери) або переводилась на більш суворий режим відбування покарання.

Злісний порушник установленого порядку відбування покарання (режиму) – засуджений, який не виконує законних вимог адміністрації, необґрунтовано відмовляється від праці (не менш як три рази протягом року); припинив роботу з метою вирішення трудових та інших конфліктів; вживає спиртні напої, наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги чи інші одурманюючі засоби; виготовляє, зберігає, купує, розповсюджує заборонені предмети; бере участь у настільних та інших іграх з метою здобуття матеріальної чи іншої вигоди; вчинив дрібне хуліганство; систематично ухиляється від лікування захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб, а також вчинив протягом року більше трьох інших порушень режиму відбування покарання за умови, якщо за кожне з цих порушень за постановою начальника колонії або особи, яка виконує його обов'язки, були накладені стягнення, що достроково не зняті або не погашені у встановленому законом порядку.

Злочин – передбачене Кримінальним кодексом України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.

Зміна умов тримання засуджених до позбавлення волі – зміна правового статусу засуджених як в бік послаблення правообмежень, так і в бік посилення останніх залежно від поведінки засудженого і ставлення до праці та навчання. Умови відбування покарання можуть змінюватися в межах однієї колонії або шляхом переведення до колонії іншого виду.

Ізолятори тимчасового тримання – установи для попереднього ув'язнення підозрюваних та обвинувачених. Особи, щодо яких обрано запобіжний захід у виді взяття під варту, можуть перебувати в **і.т.с.** в окремих випадках, що визначаються потребою в проведенні слідчих дій. Особи, які перебувають в **і.т.с.**, мають права і обов'язки, встановлені для громадян України з обмеженнями, що передбачені законодавством.

Ізоляція засуджених – вимога режиму установ виконання покарань, що забезпечується системою охорони кримінально-виконавчих установ, що включає в себе: варту,

місце її розташування, пости, сектори спостереження та ведення обстрілу, маршрути руху чергової зміни, інженерно-технічні засоби охорони, пости вартових собак та ін.

Індивідуалізація виконання покарання – принцип виконання покарань, пов'язаних із ізоляцією від суспільства, що полягає в індивідуальному підході до кожного засудженого шляхом вибору потрібних йому заходів впливу.

Іспитовий строк – встановлений судом або передбачений законом проміжок часу, протягом якого засуджений або звільнений від відбування покарання повинен виконувати покладені на нього обов'язки і не вчинити нового злочину, внаслідок чого він звільняється від відбування покарання.

Карантину, діагностики і розподілу дільниці – структурна дільниця виправних і виховних колоній, де засуджені перебувають протягом 14 діб після прибуття до колонії і піддаються повному медичному обстеженню для виявлення інфекційних, соматичних і психічних захворювань, а також первинному психолого-педагогічному та іншому вивченню.

Карцер – приміщення для одиночного тримання засуджених до покарання у виді арешту та позбавлення волі, до яких за порушення режиму відбування покарання постановою начальника відповідної установи відбування покарань застосовано стягнення у виді поміщення у карцер.

Комісія, яка розглядає матеріали про доцільність встановлення адміністративного нагляду щодо конкретної особи – колегіальний орган установи покарань, до складу якого входять начальник, його перший заступник та заступник із соціально-психологічної роботи, начальники оперативного відділу, відділу по контролю за виконанням судових рішень та відділу нагляду і безпеки, медичної частини, який приймає рішення про необхідність встановлення адміністративного нагляду щодо особи, яка звільняється з установи виконання покарань.

Контроль за діяльністю органів і установ виконання покарань – державні або громадські заходи зі спостереження, перевірки та обліку діяльності установ і органів виконання

покарань. Виділяють міжнародний, громадський контроль та контроль органів державної влади та місцевого самоврядування.

Контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання – система виховних і профілактичних заходів, що здійснюється щодо осіб, умовно-достроково звільнених від відбування покарання та звільнених від відбування покарання з випробуванням, метою яких є виправлення і ресоціалізація звільнених осіб.

Контроль органів державної влади та місцевого самоврядування – діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування щодо запобігання, виявлення та припинення дій, що суперечать встановленим нормам і правилам. Залежно від суб'єктів виділяють парламентський контроль, контроль органів виконавчої влади, судовий контроль. Крім того, контроль може бути відомчим і надвідомчим. Для здійснення контролю без спеціального дозволу установи виконання покарань мають право відвідувати: Президент України; Прем'єр-міністр України; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим, голови місцевих державних адміністрацій, на території яких вони розташовані; народні депутати України, а також депутати, уповноважені на те Верховною Радою Автономної Республіки Крим, місцевими радами; Генеральний прокурор України, а також уповноважені ним прокурори і прокурори, які здійснюють нагляд за виконанням покарань на відповідній території; сільський, селищний, міський голова – на території відповідної місцевої ради.

Конфіскація майна – покарання, що полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Якщо конфіскується частина майна, суд повинен зазначити, яка саме частина майна конфіскується, або перелічити предмети, що конфіскуються. Конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини і може бути призначена

лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині Кримінального кодексу України.

Кримінально-виконавче право – галузь права України, що становить собою сукупність юридичних норм, які регулюють порядок виконання (відбуття) кримінального покарання; наукова дисципліна і навчальний курс, що викладається у вищих юридичних закладах освіти.

Кримінально-виконавчі установи – система установ, на які покладено виконання вироків судів до обмеження волі, позбавлення волі та довічного позбавлення волі.

Місця позбавлення волі – державні установи, на які за законом покладено обов'язок ізолювати осіб від суспільства (установи виконання покарань, загальноосвітні школи або професійні училища соціальної реабілітації, психіатричні лікарні з суворим наглядом, лікувально-трудова профілакторія, слідчі ізолятори, ізолятори тимчасового тримання, приймальники-розподільники для неповнолітніх, гауптвахти та ін.). Підставою ізоляції осіб можуть бути: обвинувальний вирок суду, застосування судом деяких видів примусових заходів виховного та медичного характеру, обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою, затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, застосування деяких адміністративно-правових та дисциплінарних заходів.

Обмеження волі – покарання, що полягає у триманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства в умовах здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням засудженого до праці. **О.в.** встановлюється на строк від одного до п'яти років. **О.в.** не застосовується до неповнолітніх, вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до 14 років, до осіб, що досягли пенсійного віку, військовослужбовців строкової служби та до інвалідів першої і другої групи.

Обов'язки засуджених (юридичні обов'язки засуджених) – встановлена в зобов'язуючих і забороняючих нормах міра необхідної поведінки засудженого під час відбування покарання, яка забезпечує досягнення цілей покарання, підтримання правопорядку під час його відбування,

дотримання прав і законних інтересів як самого засудженого, так і інших осіб.

Оголошення розшуку – в кримінально-виконавчому праві – дія з ініціювання пошуку засуджених до покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, виправних та громадських робіт, осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, місцезнаходження яких невідоме і початковий розшук яких не дав результатів, а також у разі неприбуття засудженого до виправного центру. Розшук оголошується органом внутрішніх справ за поданням кримінально-виконавчої інспекції. Засуджений, розшук якого оголошено у зв'язку з ухиленням від покарання, затримується і конвоюється органом внутрішніх справ у порядку, передбаченому кримінальнопроцесуальним законодавством.

Одиночна камера – приміщення для тримання засуджених військовослужбовців, до яких за порушення режиму відбування покарання у виді арешту застосовано стягнення у виді переведення в одиночну камеру; приміщення для тримання засуджених до покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, до яких застосоване дисциплінарне стягнення у виді арешту з триманням на гауптвахті; приміщення в установах відбування покарання, де з метою захисту засудженого від можливих посягань на його життя з боку інших засуджених чи запобігання вчиненню ним нового злочину або за наявності медичного висновку за мотивованою постановою начальника установи можуть тримати засуджених.

Оперативний підрозділ органів і установ виконання покарань – структурний підрозділ, основними функціями якого є пошук і фіксація фактичних даних про протиправну діяльність окремих осіб та груп з метою: забезпечення безпеки засуджених, персоналу колоній та інших осіб; виявлення, попередження і розкриття злочинів, учинених у колоніях, а також порушень встановленого порядку відбування покарання; вивчення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів та інших правопорушень; надання правоохоронним органам, які

здійснюють оперативно-розшукову діяльність, допомоги в розкритті, припиненні та попередженні злочинів.

Оперативно-розшукова діяльність – система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. Є одним із засобів забезпечення режиму в установах виконання покарань. **О-р.д.** здійснюється оперативними підрозділами органів і установ виконання покарань.

Відділ організації охорони установи виконання покарань – структурний підрозділ, основними функціями якого є: охорона й оборона об'єктів кримінально-виконавчої установи; здійснення пропускового режиму на об'єктах, які перебувають під охороною; конвоювання засуджених із колонії на виробничі об'єкти й назад, охорона їх під час виконання робіт; зустрічне конвоювання за автомобільними маршрутами, а також екстрене конвоювання.

Охорона установ виконання покарань – комплекс заходів, спрямованих на забезпечення ізоляції засуджених і недопущення вчинення ними втеч та інших злочинів; запобігання проникненню на територію установ сторонніх осіб та заборонених до використання засудженими предметів; забезпечення зберігання матеріальних цінностей установ виконання покарань.

Педагогічна рада – постійно діючий колегіальний орган виховної колонії, головним завданням якого є розгляд питань та надання пропозицій адміністрації виховної колонії щодо організації соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими, удосконалення навчально-виховного процесу.

Передача – продукти харчування і предмети першої потреби, вага яких не може перевищувати встановленої поштовими правилами граничної ваги посилки, що передаються громадянами у спеціальних кімнатах адміністративних будівель установ виконання покарань для засуджених. У кримінально-виконавчому законодавстві передбачено особливий порядок приймання та вручення передач засудженим до покарань, що пов'язані з ізоляцією від

суспільства, внаслідок чого це є одним з елементів режиму відбування покарання.

Персонал місць попереднього ув'язнення – особи рядового і начальницького складу кримінально-виконавчої системи та військовослужбовці Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, а також особи, які працюють у цих установах за трудовими угодами.

Підприємства установ виконання покарань – казенні підприємства, які здійснюють некомерційну господарську діяльність без мети одержання прибутку для забезпечення професійно-технічного навчання засуджених та залучення їх до праці.

Підстави звільнення від відбування покарання — це відбуття строку покарання, призначеного вироком суду; закон України про амністію; акт про помилування; скасування вироку суду і закриття кримінального провадження; закінчення строків давності виконання обвинувального вироку; умовно-дострокове звільнення від відбування покарання; хвороба; інші підстави, передбачені законом.

Піклувальна рада при спеціальних виховних установах – самоврядний орган, який формується з представників громадських організацій, органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та громадян з метою залучення громадськості до: вирішення проблем надання допомоги виховним колоніям з питань соціального захисту засуджених; сприяння у вирішенні питань, пов'язаних з поліпшенням становища засуджених, дотриманням їхніх прав і законних інтересів; здійснення заходів, спрямованих на вдосконалення навчально-виховного процесу у виховних колоніях, зміцнення їх матеріально-технічної бази, вирішення питань трудового і побутового влаштування неповнолітніх осіб, звільнених від відбування покарання.

Позбавлення волі на певний строк – покарання, що полягає в ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк до кримінально-виконавчої установи. Позбавлення волі встановлюється на строк від одного до п'ятнадцяти років, за

винятком випадків, передбачених Загальною частиною Кримінального кодексу України.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю – вид кримінального покарання, яке призначається за вчинені злочини, характер яких свідчить про неможливість збереження за особою права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю; може призначатись як основне і як додаткове покарання.

Покарання – захід примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами.

Політика кримінально-виконавча – діяльність держави у сфері виконання покарань; на її формування і реалізацію впливають різні фактори: рівень розвитку демократії, захисту прав людини і громадянина; прояв гуманізму щодо правопорушників; рівень культури, громадської думки і правосвідомості громадян; система моральних цінностей; економічна здатність держави виділяти повний обсяг ресурсів, необхідних для належного функціонування органів і установ виконання покарань; рівень, структура і динаміка злочинності; розвиток кримінального законодавства і практика його застосування; рівень розвитку кримінально-виконавчого законодавства і відповідності його міжнародним стандартам поведіння із засудженими; рівень розвитку науки кримінально-виконавчого права.

Помилування – звільнення певної особи від кримінальної відповідальності на підставі акта про помилування; здійснюється Президентом України стосовно індивідуально визначеної особи. Актом про помилування може бути здійснена заміна засудженому призначеного судом покарання у виді довічного позбавлення волі на позбавлення волі на строк не менше 25 років.

Порушник установленого порядку відбування покарання (режиму) – засуджений, до якого за порушення встановленого порядку відбування покарання застосовувалися заходи стягнення.

Права засуджених (суб'єктивні права засуджених) – закріплена законом і гарантована державою можливість певної поведінки засудженого або користування ним певними соціальними благами, що забезпечується юридичними обов'язками посадових осіб органів і установ виконання покарань, інших суб'єктів правовідносин, що виникають при цьому.

Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань – правила, що мають своїм завданням конкретизувати окремі питання виконання та відбування кримінального покарання у виді арешту, позбавлення та обмеження волі відповідно до вимог кримінально-виконавчого законодавства України. Правила обов'язкові для всіх арештних домів, кримінально-виконавчих установ та спеціальних виховних установ.

Правовий статус засуджених – заснована на загальному статусі громадян України і закріплена в нормативно-правових актах різних галузей права сукупність прав, обов'язків та законних інтересів засуджених, що залежать від призначеного виду кримінального покарання та поведінки в період його відбування.

Праця засуджених до позбавлення волі – ґрунтується на праві засуджених до позбавлення волі працювати; здійснюється на добровільній основі на підставі договору цивільно-правового характеру або трудового договору, який укладається між засудженим та фізичною особою-підприємцем або юридичною особою, для яких засуджені виконують роботи чи надають послуги.

Приміщення камерного типу – приміщення в колоніях максимального рівня безпеки для тримання найбільш суспільно небезпечних категорій засуджених та колоніях інших рівнів безпеки, де перебувають засуджені, до яких за порушення встановленого порядку відбування покарання було застосовано

стягнення у виді переведення до приміщення камерного типу (одиначної камери) на строк до трьох місяців.

Примусове лікування – 1) лікування на підставі судового рішення засуджених, які мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб, та відмовляються від лікування. У разі призначення покарання у виді позбавлення волі або обмеження волі примусове лікування здійснюється за місцем відбування покарання. У разі призначення інших видів покарань примусове лікування здійснюється у спеціальних лікувальних закладах; 2) лікування на підставі судового рішення хворого на наркоманію, який ухиляється від добровільного лікування або продовжує вживати наркотичні засоби без призначення лікаря і порушує права інших осіб.

Примусове годування – примусове введення їжі засудженому в разі заявленої відмови від її прийняття. Примусове годування застосовується на підставі медичного висновку в разі, якщо це загрожує життю засудженого. **П. г.** такої особи здійснюється у присутності одного з керівників установи, лікаря, фельдшера та необхідної кількості молодших інспекторів. Перед початком **п.г.** лікар пояснює голодуючому про зміни, які загрожують організму, та про необхідність приймання їжі.

Примусові заходи медичного характеру – медична (психіатрична) допомога хворій особі, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, шляхом амбулаторного або стаціонарного лікування, що призначається за рішенням суду з метою її обов'язкового лікування, а також запобігання вчиненню нею суспільно небезпечних діянь. У кримінально-виконавчих установах примусові заходи медичного характеру можуть застосовуватися до осіб, визнаних обмежено осудними.

Принципи кримінально-виконавчого права – теоретично обґрунтовані основні положення, зумовлені об'єктивними закономірностями реалізації кари, що виражають сутність кримінально-виконавчої діяльності, спрямованої на здійснення правообмежень, властивих покаранням, незалежно від форм застосовуваних примусових заходів.

Пробаційна програма – програма, що призначається за

рішенням суду особі, звільненій від відбування покарання з випробуванням, та передбачає комплекс заходів, спрямованих на корекцію соціальної поведінки або її окремих проявів, формування соціально сприятливих змін особистості, які можливо об'єктивно перевірити.

Пробация – система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених; виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого.

Прогулянка – можливість щоденного перебування на свіжому повітрі (двориках для прогулянок) засуджених до покарання у виді арешту та засуджених, які тримаються в дисциплінарному ізоляторі, карцері або приміщенні камерного типу (одиначній камері) колоній.

Режим особливих умов у колоніях – система заходів (посилення охорони, нагляду за засудженими, інші додаткові режимні заходи), що здійснюються в колоніях у випадках стихійного лиха, епідемій, аварій, важливих для життєзабезпечення систем, масових заворушень, проявів групової непокори засуджених або в разі виникнення реальної загрози збройного нападу на колонію чи у зв'язку із введенням надзвичайного чи воєнного стану в районі розташування колонії.

Режим у виправних і виховних колоніях – встановлений законом та іншими нормативно-правовими актами порядок виконання і відбування покарання, який забезпечує ізоляцію засуджених; постійний нагляд за ними; виконання покладених на них обов'язків; реалізацію їх прав і законних інтересів; безпеку засуджених і персоналу; роздільне тримання різних категорій засуджених; різні умови тримання засуджених залежно від виду колонії; зміну умов тримання засуджених.

Ресоціалізація – свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства, повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

Розшук засуджених та осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням – діяльність органів внутрішніх справ, що здійснюється за поданням органів виконання покарань, спрямована на пошук засуджених та звільнених від відбування покарання з випробуванням осіб, які ухиляються від відбування покарання. Розшук здійснюється в разі, якщо початкові розшукові заходи не дали результатів.

Система покарань – встановлений кримінальним законом і обов’язковий для суду вичерпний перелік покарань, розташований у певному порядку за ступенем їх суворості.

Система органів і установ виконання покарань – сукупність державних органів і установ, що перебувають у певних взаємовідносинах і до компетенції яких відноситься виконання покарань, тобто реалізація властивих покаранням правообмежень. За законодавством України цю систему складають Державний департамент України з питань виконання покарань, Міністерство юстиції України та Міністерство оборони України.

Соціальна адаптація звільнених осіб – комплекс правових, економічних, організаційних, соціально-психологічних та інших заходів, які здійснюються щодо звільнених осіб з метою їх пристосування до умов соціального середовища, захисту їх прав і законних інтересів.

Соціальний патронаж – комплекс заходів державної підтримки та допомоги звільненим особам, які здійснюються з метою сприяння цим особам у працевлаштуванні, професійній переорієнтації та перепідготовці, створення належних житловопобутових умов, запобігання впливу на них криміногенних факторів.

Соціально-виховна робота – цілеспрямована діяльність персоналу органів і установ виконання покарань та інших соціальних інституцій для досягнення мети виправлення і ресоціалізації засуджених.

Спостережні комісії – самоврядний орган, який формується з представників громадських організацій, органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми

власності та громадян з метою залучення громадськості до організації контролю за дотриманням прав і законних інтересів засуджених та осіб, звільнених від відбування покарання; сприяння органам і установам виконання покарань у виправленні і ресоціалізації засуджених та створенні належних умов для їх тримання, залучення до цієї діяльності громадських організацій, органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та громадян; організації виховної роботи з особами, умовно-достроково звільненими від відбування покарання, та громадського контролю за їх поведінкою протягом невідбутої частини покарання; надання допомоги у соціальній адаптації особам, звільненим від відбування покарання.

Строк давності – термін, після закінчення якого особа звільняється від кримінального покарання за умови, що вона не ухилялася від слідства і суду. Закінчення строків давності виконання обвинувального вироку є однією з підстав звільнення від відбування покарання.

Структурні дільниці виправних колоній – дільниці карантину, діагностики і розподілу; ресоціалізації; посиленого контролю; соціальної реабілітації, що створюються у виправних колоніях.

Суб'єкти пробації – засуджені, щодо яких за рішенням суду та відповідно до закону застосовуються наглядові, соціально-виховні заходи, та обвинувачені, щодо яких органом пробації готується досудова доповідь.

Територіальні органи управління Державної кримінально-виконавчої служби України – управління (відділи) в Автономній Республіці Крим, областях, місті Києві та Київській області, місті Севастополі, які здійснюють керівництво оперативно-службовою та фінансово-господарською діяльністю підпорядкованих їм органів і установ та виконують функції, передбачені положеннями про територіальні органи управління.

Територія виправної колонії – встановлена за проектом забудови земельна ділянка, на якій розміщені

житлова та виробнича зони з розташованими на них об'єктами, що є на балансі установи.

Технічний засіб нагляду й контролю – технічний засіб, призначений для використання персоналом установ виконання покарань для запобігання втечам та іншим злочинам, порушенням встановленого законодавством порядку відбування покарання, отримання необхідної інформації про поведінку засуджених. Адміністрація колонії зобов'язана повідомити засуджених про застосування **т.з.н.к.**

Ув'язнений – особа, щодо якої як запобіжний захід обрано взяття під варту. Правове становище ув'язненого визначається кримінально-процесуальним законодавством щодо підозрюваного, обвинуваченого, підсудного та засудженого, стосовно якого вирок ще не набув законної сили, і спеціальними підзаконними актами, які встановлюють правила перебування осіб у місцях попереднього ув'язнення.

Умовно-дострокове звільнення – звільнення засудженого до покарання у виді виправних робіт, службових обмежень для військовослужбовців, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі від подальшого відбування покарання. Питання про **у-д.з.** вирішується судом за місцем відбування засудженим покарання. Підставами для **у-д.з.** є доведення засудженим сумлінною поведінкою і ставленням до праці свого виправлення та фактичне відбуття ним передбаченої законом для даного злочину частини покарання.

Уповноважений орган з питань пробації – виконує покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт та здійснює контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням або умовно-достроково, а також звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.

Установи виконання покарань – арештні доми, кримінально-виконавчі установи, спеціальні виховні установи (виховні колонії).

Установи для попереднього ув'язнення – слідчі ізолятори, гауптвахти Військової служби правопорядку у Збройних Силах України. В окремих випадках, що визначаються потребою в проведенні слідчих дій, функції установ для попереднього ув'язнення можуть виконувати ізолятори тимчасового тримання.

Ухилення від покарання (відбування покарання) – передбачені Кримінальним кодексом України умисні дії засудженого, які полягають у намаганні уникнути належного і повного виконання призначеного судом покарання.

Штраф – покарання, що полягає у грошовому стягненні, що накладається судом у випадках і межах, встановлених в Особливій частині Кримінального кодексу України. Розмір **ш.** визначається судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану винного.

6. ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Опис предмета курсу

Курс	Рівень освіти, галузь знань, спеціальність, спеціалізація	Дидактична структура та кількість годин
<p>Кількість кредитів ЄКТС: 4,0</p> <p>Кількість модулів: 3</p> <p>Загальна кількість годин: 120</p> <p>Тижневих годин: 4</p>	<p>Рівень освіти – другий (магістерський)</p> <p>Галузь знань – 08 «Право»</p> <p>Спеціальність – 081 «Право»</p>	<p>Модуль 1 Лекції: 3 Практичні заняття: 3 Самостійна робота: 24</p> <p>Модуль 2 Лекції: 3 Практичні заняття: 3 Самостійна робота: 24</p> <p>Модуль 3 Лекції: 4 Практичні заняття: 4 Самостійна робота: 32</p> <p>Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)</p>

Організація поточного контролю

Оцінювання знань студентів з кримінології здійснюється на основі результатів поточного контролю. Завдання ПК – перевірка розуміння та опанування навчального матеріалу змістового модуля, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь застосовувати отримані кримінологічні знання при вирішенні професійних завдань. Загальним об'єктом оцінювання є відповідна частина навчальної програми з навчальної дисципліни “Кримінологія”, засвоєння якої перевіряється під час поточного контролю. Об'єктами поточного контролю виступають: успішність студентів на практичних заняттях, виконання контрольних та індивідуальних завдань. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента у вивченні поточного матеріалу. Відповіді на практичному занятті можуть бути оцінені за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5);

Обов'язковою формою самостійної роботи студентів є підготовка індивідуальної підсумкової письмової роботи. Максимальна кількість балів за результатами захисту індивідуальної підсумкової письмової роботи – 20 балів.

Оцінювання результатів ПК здійснюється викладачем наприкінці вивчення дисципліни. Критеріями оцінювання ПК є: систематичність, активність та успішність роботи студента на практичних заняттях, а також оцінка за контрольну роботу. Виконання контрольних завдань може проводитися у формі тестування. Підсумковий бал за результатами ПК оформляється під час останнього практичного заняття відповідного семестру.

Формою підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є диференційований залік. Мінімальна кількість балів для отримання диференційованого заліку – 60.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів

Поточний контроль				Підсумкова оцінка знань (диференційований залік)
Модуль № 1	Модуль № 2	Модуль № 3	Самостійна робота студентів	
п/з	п/з	п/з		
max 24	max 24	max 32	max 20	max 100

Критерії оцінювання результатів навчання

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	Max 5	Відмінне засвоєння навчального матеріалу теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	4	Добре засвоєння матеріалу теми, але є окремі помилки.
	3	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Колоквіум	Max 10	Результати опрацювання матеріалу високі, можлива незначна кількість несуттєвих помилок.
	5	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Індивідуальна підсумкова письмова робота	Max 20	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри; не містить методологічних помилок; є посилання на джерела та власні висновки. При захисті продемонстровані глибокі знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	15	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри; містить незначні методологічні помилки; є посилання на джерела, зроблені власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	10	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри, але з незначними помилками; містить методологічні та змістовні помилки; є посилання на джерела, зроблені власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, але виникли проблеми, пов'язані з коректним оперуванням окремими поняттями й судженнями та доведеністю висновків.

	5	<p>Робота оформлена з помилками та порушеннями кафедральних вимог щодо форми роботи; містить методологічні та змістовні помилки; використано недостатню кількість джерел для обґрунтування дослідження та висновків.</p> <p>При захисті виникли труднощі щодо розкриття змісту теми, наведення аргументів стосовно окремих положень роботи та обґрунтованості і доведеності висновків.</p>
	Min 0	<p>Робота оформлена неналежним чином, без посилання на джерела та містить методологічні помилки.</p> <p>При захисті автор роботи не може продемонструвати знання з обраної теми, пояснити зміст понять та здійснити аналіз інформації.</p> <p>Робота виконана з порушенням вимог академічної доброчесності.</p>
Диференційований залік	100	<ol style="list-style-type: none"> 1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах і концепціях навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з навчальної дисципліни й використання отриманих знань у практичній роботі.
зараховано	90	<ol style="list-style-type: none"> 1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.

	85	<ol style="list-style-type: none"> 1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих помилок. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	75	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі достатньому для подальшого навчання майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Помилки й суттєві неузгодженості у відповіді на запитання за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.
	70	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповіді на запитання за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.
	60	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на питання на запитання.
не зараховано	55	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.

Шкала підсумкового педагогічного контролю

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою для заліку	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками		80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків		70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	не зараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0 – 34

7. ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ

1. Адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі.
2. Державна політика у сфері виконання кримінальних покарань та пробації. Поняття та завдання.
3. Норми та джерела кримінально-виконавчого права.
4. Види і завдання органів і установ кримінально-виконавчої системи України.
5. Види кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.
6. Види, структура і джерела норм кримінально-виконавчого права України.
7. Державний контроль і прокурорський нагляд за дотриманням кримінально-виконавчого законодавства.
8. Поняття та елементи правового статусу засуджених.
9. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.
10. Поняття, цілі та функції режиму в місцях позбавлення волі.
11. Заходи забезпечення режиму в місцях позбавлення волі.
12. Звільнення від відбування кримінального покарання в порядку амністії.
13. Звільнення від відбування кримінального покарання в порядку помилування.
14. Звільнення від покарання у зв'язку із хворобою.
15. Кримінальна і дисциплінарна відповідальність засуджених до позбавлення волі на певний строк.
16. Організація загальноосвітнього навчання засуджених.
17. Організація і основні форми виховної роботи з засудженими.
18. Організація матеріально-побутового забезпечення засуджених.
19. Організація медико-санітарного забезпечення засуджених.
20. Організація праці засуджених до позбавлення волі.
21. Організація професійно-технічного навчання засуджених.
22. Поняття, організація і основні завдання соціально-

виховної роботи із засудженими.

23. Основні напрями, форми і методи соціально-виховної роботи із засудженими.

24. Поняття, принципи, основні завдання пробації.

25. Види пробації.

26. Основні засоби виправлення засуджених до позбавлення волі.

27. Особливості виконання кримінальних покарань у відношенні неповнолітніх, засуджених до позбавлення волі.

28. Особливості виконання кримінального покарання у виді довічного позбавлення волі.

29. Особливості виконання кримінального покарання у виді позбавлення волі на певний строк, що стосуються жінок, хворих, інвалідів та осіб похилого віку.

30. Особливості виконання кримінального покарання у виді позбавлення волі, що стосуються засуджених, які утримуються в слідчих ізоляторах.

31. Підготовка і порядок звільнення засуджених від відбування покарання.

32. Підстави звільнення засуджених від відбування кримінального покарання.

33. Поняття і види класифікації засуджених до позбавлення волі.

34. Поняття і основні вимоги режиму в установах виконання покарань.

35. Поняття кримінально-виконавчого права, його предмет, метод і місце в системі права України.

36. Поняття правового становища засуджених.

37. Порядок і умови виконання виправних робіт.

38. Порядок і умови виконання громадських робіт.

39. Порядок і умови виконання кримінального покарання у виді арешту.

40. Порядок і умови виконання кримінального покарання у виді конфіскації майна.

41. Порядок і умови виконання кримінального покарання у виді обмеження волі.

42. Порядок і умови виконання кримінального покарання у виді позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.

43. Порядок і умови виконання кримінального покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

44. Порядок і умови виконання кримінального покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців.

45. Порядок і умови виконання кримінального покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.

46. Порядок і умови виконання покарання у виді штрафу.

47. Права, обов'язки і законні інтереси засуджених.

48. Правове становище персоналу органів і установ кримінально-виконавчої системи України.

49. Правові наслідки відбування кримінального покарання.

50. Примусове лікування засуджених, позбавлених волі.

51. Принципи кримінально-виконавчого права.

52. Реалізація принципу гуманізму в діяльності органів і установ кримінально-виконавчої системи України.

53. Реалізація принципу демократизму в діяльності органів і установ кримінально-виконавчої системи України.

54. Реалізація принципу диференціації і індивідуалізації у діяльності виправних установ.

55. Реалізація принципу рівноправності засуджених до позбавлення волі в діяльності виправних установ.

56. Розподіл засуджених за видами виправних установ.

57. Роль і завдання соціально-психологічної служби в установах кримінально-виконавчої системи.

58. Система кримінально-виконавчого законодавства України.

59. Системи виконання кримінальних покарань зарубіжних країн.

60. Соціальна адаптація звільнених від відбування покарання.

61. Умовно-дострокове звільнення від відбування кримінального покарання.

62. Участь громадськості у виправленні та вихованні засуджених.

З М І С Т

Вступ.....	3
1. Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять, самостійної роботи.....	8
2. Програма навчальної дисципліни “Кримінально- виконавче право”.....	9
3. Завдання до практичних занять та самостійної роботи.....	13
4. Самостійна робота студентів.....	39
5. Словник основних термінів і понять кримінально-виконавчого права.....	40
6. Поточний та підсумковий контроль знань студентів...	65
7. Програми питання	71

Навчальне видання

Електронне видання

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ
ПРАВО»**

(за вибором)

для студентів 1 курсу денної форми навчання
другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»

У к л а д а ч і: ГОЛОВКІН Богдан Миколайович,
СТЕПАНЮК Анатолій Хомич,
РОМАНОВ Михайло Васильович,
ТАВОЛЖАНСЬКИЙ Олексій Володимирович,
АВГУХОВ Костянтин Анатолійович

Відповідальний за випуск *Б. М. Головкін*

Редактор *О. І. Борисенко*

Комп'ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*